

Финансирано од
Европска Унија

АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА СО РОДОВО - БАЗИРАНО САЈБЕР НАСИЛСТВО

Истражувач: м-р Лилјана Пецова-Илиеска.

Одрекување од одговорност

Овој документ е изработен со финансиска помош од Европската Унија. Содржината на овој документ е единствена одговорност на проектот Младите жени против онлајн насилство имплементиран од Иницијатива за европска перспектива и Заеднички вредности и не ги одразува нужно ставовите на Европската Унија. Европската Унија не е одговорна за каква било употреба на информациите кои се содржани овде.

Овој документ е изработен во рамките на проектот „Младите жени против онлајн насилство“, имплементиран од ЗГ “Иницијатива за европска перспектива” во партнерство со ЗГ “Заеднички вредности”, кофинансиран од ЕУ.

СКОПЈЕ

Март, 2025 година

Содржина

Вовед.....	3
Терминологија.....	4
Родово-базирано насилство извршено со употреба на технологијата (РБНИУТ)	4
Разбирање на различните форми на сајбер насилство врз жените и девојчињата (НЖДИУТ).....	5
Методологија.....	7
Регулаторна рамка	7
Меѓународно законодавство	7
Национално законодавство	10
Случаи и влијание врз законодавството.....	15
База на податоци на клучни актери.....	17
Наоди од анкетата	18
Анкета за активисти на граѓанското општество за родово-базирано сајбер насилство врз млади жени.....	18
Анкета за психолози/социјални работници за родово-базираното сајбер насилство врз младите жените	32
Заклучоци	48
Препораки.....	49
Референци	52

Вовед

Борба против родово-базирано сајбер насилство

Интернетот целосно го трансформираше начинот на кој работиме, купуваме, учиме и комуницираме, интегрирајќи се во речиси секој аспект од секојдневниот живот. Сепак, покрај овие придобивки, стана и алатка за изразување негативни емоции како што се лутина и фрустрација, па дури и за вршење контрола или предизвикување штета. Како и традиционалните форми на злоупотреба и криминал, така и сајбер злоупотребата може да предизвика длабоко непријатни и трауматски искуства за жртвите.¹

Живееме во ера кога дигиталните комуникации се развиваат со неверојатна брзина, правејќи сè, насекаде и за секого, многу подостапно. Сепак, покрај огромните придобивки во областите на вмрежување, размена на информации и слобода на говор, истите овие платформи се злоупотребуваат сè повеќе секој ден и станаа места каде што сајбер заканите и насилството се во подем. Секогаш постои тенка линија помеѓу тоа што претставува офлајн и онлајн закана. Очигледно е дека законодавството на глобално ниво се движи бавно и не го следи чекорот со технолошкиот напредок.

Истражувањата покажуваат дека ранливите групи, особено жените и децата, се најчестите жртви на сајбер закани. Последиците се далекусежни, вклучувајќи психолошки и емоционални влијанија, намален квалитет на живот и ефекти врз образовниот процес и професионалните кариери на жртвите. Сајбер заканите и сајбер насилството не можат да се разгледуваат како одделни прашања, бидејќи ИКТ технологијата е интегрирана во сите сфери на секојдневниот живот, па така и сајбер заканите се сè поприсутни, при што сајбер насилството има различни и далекусежни последици, како непосредни така и долгорочни, кои влијаат врз идниот живот на жртвите. Ова создава потреба јасно да се дефинираат термините и да се направи јасна разлика помеѓу тоа што е, а што не е сајбер-закана. Следствено, потребно е да се идентификуваат различните видови сајбер закани што се појавуваат секојдневно, вклучително и НЖДИУТ (насилство врз жени и девојчиња извршено со употреба на технологијата), кое се спроведува со помош на информатичко-комуникациски технологии (ИКТ).

Родот е еден од клучните фактори во меѓународната сајбер безбедност. Интегрирањето на родова перспектива во политиките за сајбер безбедност е од клучно значење за правилно разбирање и справување со различните ризици и потреби со кои се соочуваат сложените теми. Со соодветен родов пристап во практиките и политиките за сајбер безбедност, правните рамки ќе бидат инклузивни и дизајнирани да ги заштитат сите, особено најранливите жени и девојчиња кои се цел на сајбер закани со значително поголема зачестеност од другите. На меѓународно ниво, глобалните политики и мерки постигнаа напредок, но сè уште постојат многу празнини во однос на добра координација

¹ Вахитова, Зарина и Алстон-Нокс, Клер и Ривс, Елен и Моби, Р. (2021). Објаснување на влијанието врз жртвите од сајбер злоупотреба: Истражувачка анализа со комбинирани методи. Девијантно однесување. 43. 1-20. 10.1080/01639625.2021.1921558. Линк:

https://www.researchgate.net/publication/352260407_Explaining_Victim_Impact_from_Cyber_Abuse_An_Exploratory_Mixed_Methods_Analysis

и јасни законски дефиниции на термините и мерките што треба да се преземат за справување со сајбер заканите насочени кон жените и девојчињата.²

Во земјите од Западен Балкан, сајбер заканите против жените и девојчињата се тесно поврзани со патријархалните норми кои сè уште постојат. Онлајн заканите на Балканот не се родово неутрални и може да се каже дека жените и девојчињата многу почесто се цел и жртви на сајбер насилство. Понатаму, овој извештај ги разгледува критичните празнини во законодавството и неговата примена, имајќи предвид дека сајбер заканите против жените и девојчињата брзо се зголемуваат и стануваат сè поприсутни како на глобално ниво, така и во Република Северна Македонија.

Исто така, се предлагаат и одредени ефикасни препораки и мерки за ефективна заштита на жените и девојчињата, со цел зајакнување на стратегиите и дополнување на правната заштита, со единствена цел да се создаде побезбедна онлајн средина која ги препознава и ги штити нивните права.

Терминологија

Родово-базирано насилство извршено со употреба на технологијата (РБНИУТ)

Родово-базираното насилство (РБН), значително ги погодува жените и девојчињата, влијаејќи врз нивното физичко и ментално здравје, благосостојба, безбедност и углед. Иако насилството, извршено преку користење на технологијата, не е секогаш родово-базирано, податоците и искуствата на преживеаните укажуваат на тоа дека жените и девојчињата се непропорционално погодени. Не постои универзално прифатена дефиниција за РБН, иако различни меѓународни организации даваат различни толкувања. Препознавајќи го овој јаз, UN Women, како дел од заедничката програма за собирање податоци, свика експертска група која ја предложи следнава дефиниција:

Насилството врз жени извршено со употреба на технологијата (НВЖИУТ) го опфаќа секој чин кое што е извршен, овозможен или чији последици се влошени преку користење на дигитални алатки, информациски и комуникациски технологии (ИКТ), кое предизвикува или може да предизвика физичка, сексуална, психолошка, социјална или економска штета, или ги крши правата и слободите.

Експертската група, исто така, сугерираше дека терминот „Родово-базирано насилство извршено со употреба на технологијата (РБНИУТ)“ може да се користи наизменично со терминот НВЖИУТ, бидејќи пошироката дефиниција го опфаќа феноменот. Оваа дефиниција ќе биде водич за овој проект.

На меѓународно ниво, сè поголем акцент се става на потребата од кривичноправни одговори за ефикасно справување со трговијата со луѓе и родовото насилство.

Во 2018 година, Специјалниот известувач на ОН за насилство врз жените ја нагласи потребата од криминализирање на насилството извршено со употреба на технологијата со цел да се обезбеди дека жртвите ќе можат „да ги заштитат своите права на приватност и

² Браун, Д., Питлак, А. (2020). Зошто родот е важен во меѓународната сајбер безбедност, Линк: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/uk/pdf/2023/12/cybersecurity-gender-equality-and-social-inclusion.pdf>

достоинство“. Специјалниот известувач понатаму истакна дека државите треба да воведат нови законски одредби или да ги адаптираат постојните правни рамки, доколку е потребно, за да овозможат кривични и граѓански постапки против сторителите. Државите треба **експлицитно да го забранат и криминализираат дигиталното насилство врз жените**, вклучувајќи го **споделувањето интимни слики без согласност, онлајн вознемирувањето и сајбер-демнењето**.“³

Во денешниот свет, технологијата и алатките за дигитална комуникација се развиваат со неверојатна брзина, овозможувајќи поврзување, дискусии и размени што некогаш беа незамисливи. Сепак, истите овие платформи што нудат неограничен пристап и слобода на изразување, исто така, станаа простори каде што дигиталните закани и облици на насилство се сè почести. За жртвите, последиците се емоционални, социјални и економски, што понекогаш ги наведува да избегнуваат одредени онлајн простори. Жртвите се бранат со пријавување, барање поддршка или промена на своето онлајн однесување. Овој пристап овозможува да се види пошироката перспектива на проблемот, а со тоа и можностите за откривање на причините. Тоа води кон побезбедна сајбер околина за сите.

Овие последици се многу сериозни бидејќи овие онлајн закани доведуваат до психолошка и емоционална штета, честопати обесхрабрувајќи ги жените целосно да се вклучат во дигиталниот простор, што, пак, може да ги ограничи нивните образовни и професионални можности. Сајбер насилството врз жените и девојчињата (НЖДИУТ) претставува сè поголем проблем, со многу достапни начини за негово предизвикување од технолошка гледна точка - од дезинформации и вознемирување до онлајн малтретирање, неовластено споделување на лични слики и говор на омраза вкоренет во родовата дискриминација. Тоа е причината зошто оваа релативно нова, но брзо распространувачка форма на насилство бара итно внимание и ефикасни мерки за заштита на ранливите лица онлајн.

Разбирање на различните форми на сајбер насилство врз жените и девојчињата (НЖДИУТ)

Совет на Европа го дефинира *сајбер вознемирувањето* како сериозна форма на НЖДИУТ, кое ги таргетира жените и девојчињата преку разни форми на навредливи однесувања. Овие дејствија обично се во форма на несакани сексуално експлицитни пораки, навредливи додворувања на социјалните медиуми и други платформи, како и закани за физичко или сексуално насилство. Сајбер вознемирувањето, исто така, вклучува говор на омраза наменет да се навредат, понижат или заплашат поединци врз основа на нивниот пол или други карактеристики, како што се сексуалната ориентација или попреченоста. Овој вид на вознемирување вклучува специфични дела како „сајбер-малтретирање“ и „порнографија за одмазда“, кои ги преминуваат личните граници и предизвикуваат трајна емоционална штета.

³ A/79/325: Извештај на Специјалниот известувач за насилството врз жени и девојчиња, неговите причини и последици - Насилството врз жените и девојчињата во спортот; Линк: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a79325-report-special-rapporteur-violence-against-women-and-girls-its>;

Сајбер вознемирувањето е можеби најшироката форма на сајбер насилство и вклучува упорно и повторувано однесување насочено кон одредена личност, со намера да предизвика и кое резултира со сериозна емоционална вознемиреност, а честопати и страв од физичка повреда. Во пракса, актите на сајбернасилство може да вклучуваат различни видови вознемирување, нарушување на приватноста, сексуална злоупотреба и сексуална експлоатација, како и прекршоци од предрасуди насочени против општествени групи или заедници. („Видови на сајбер насилство“, Совет на Европа)

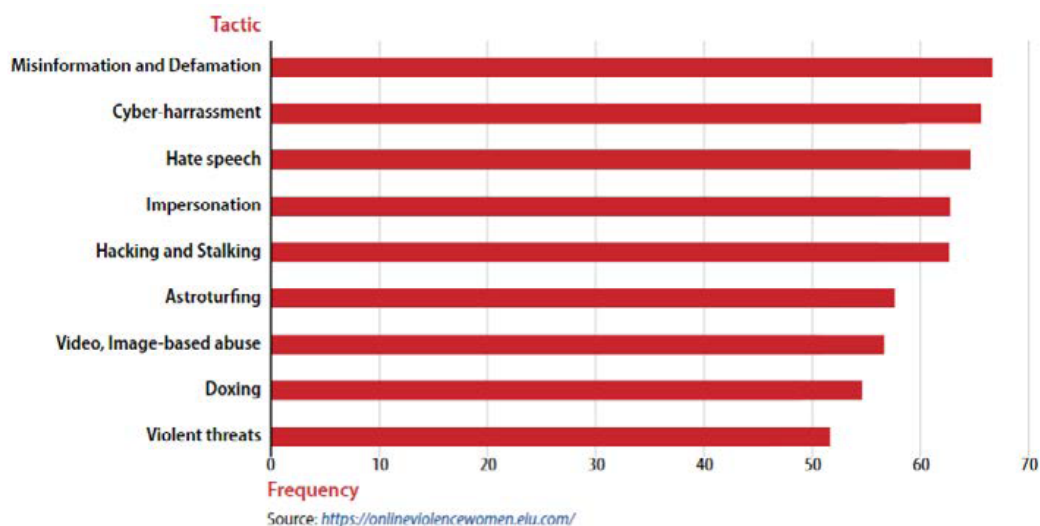
Европскиот институт за родова еднаквост (EIGE) го дефинира НЖДИУТ како низа напади врз основа на род, извршени преку дигитални средства, кои честопати се комбинираат со фактори како што се раса, возраст, попреченост, сексуалност, професија или верувања. Некои од овие дејствија започнуваат онлајн и се префрлаат во физички простори (на работното место или дома), додека други започнуваат офлајн, а потоа продолжуваат преку социјалните медиуми, електронска пошта или апликации за пораки. Сторителите може да бидат анонимни (непознати) за жртвата или пак познати (поранешен партнер, соученик или колега). Како водечки Центар на знаење за родова еднаквост во ЕУ, EIGE обезбедува јасна рамка за разбирање на најчестите форми на сајбер насилство врз жените и девојчињата. (EIGE, 2021) Европскиот институт за родова еднаквост (EIGE) ги опишува најчестите видови сајбер насилство со кои се соочуваат жените и девојчињата, олеснувајќи го разбирањето за тоа како овие штетни однесувања влијаат врз секојдневниот живот:

Сајбер-демнење: Овој вид на сајбер насилство вклучува упорни и насочени дејствија со цел вознемирување, заплашување или создавање несакан контакт со жени и девојчиња. Често поттикнато од родови предрасуди, а понекогаш и во комбинација со раса, возраст или други фактори, сајбер-демнењето користи дигитални алатки за да ги натера жртвите да се чувствуваат исплашено, загрозено или небезбедно во нивниот секојдневен живот.

Сајбер малтретирање/насилство: За разлика од традиционалното малтретирање, сајбер малтретирањето се пренесува во дигиталниот свет, каде што може да биде немилосрдно. Постојат многу случаи на вознемирување, уцени, навреди и кражба на идентитет кои директно се насочени кон жените и девојчињата врз основа на нивниот род, а честопати се насочени и кон други аспекти на нивниот идентитет, како што се сексуалната ориентација или попреченоста. Овие напади имаат за цел да изолираат, посрамотат и емоционално да им наштетат на поединци, правејќи ги да се чувствуваат маргинализирани или нападнати.

Родово-базиран говор на омраза во онлајн просторот: Ова вклучува онлајн содржина со омраза или насилство насочена кон жени или девојчиња, честопати поради нивниот пол или во комбинација со фактори како раса или религија. Обично присутна на јавни платформи, овој вид на содржина често ги таргетира жените на високи позиции, претставувајќи ги како предмети или жртви на насилство.

Дополнително, според извештајот на UN Women од 2023 година (UN WOMEN, 2023), онлајн насилството врз жените има многу форми, при што во нивното истражување се истакнати деветте најчести видови. Имено, 66% од родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата започнува со сајбер вознемирување. Ова вклучува физички закани преку интернет, несакан надзор, примање несакани слики и доживување координирано вознемирување на различни платформи.

Извор: <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>

Методологија

Ова истражување ќе користи комбиниран методолошки пристап, комбинирајќи квалитативна и квантитативна анализа за да го испита родово-базираното сајбер насилство. Ќе се спроведе **анализа на документи** за да се разгледаат постојните закони, стратегии и акциски планови поврзани со насилство врз жените, семејно насилство, малтретирање и насилен екстремизам, со цел да се идентификуваат празнини, преклопувања и усогласување со рамките на ЕУ и меѓународните рамки. Ќе се развие **база на податоци за клучни државни и недржавни актери** вклучени во напорите за превенција и заштита, за да се мапира институционалниот пејзаж.

За да се добие увид од прва рака, ќе бидат дизајнирани и спроведени **онлајн анкети базирани на прашалници**, кои ќе бидат испратени до активисти на граѓански организации и психолози кои работат со жртви, со цел да се соберат информации за нивните искуства и предизвици. Податоците од анкетата ќе бидат подложени на **квантитативна и квалитативна анализа**, при што резултатите систематски ќе се вклучат во завршниот извештај. Конечно, ќе се изработи **сеопфатен аналитички извештај** што ќе ги синтетизира резултатите од анализата на документите и анкетите, со цел да се дадат препораки засновани на докази за зајакнување на механизмите за заштита од родово-базираното сајбер насилство.

Регулаторна рамка

Меѓународно законодавство

Меѓународните напори за справување со сајбер насилството врз жените и девојчињата (НЖДИУТ) бележат напредок, но сè уште постојат празнини во координацијата и јасните законски дефиниции. Во ЕУ, иако неколку регулативи и директиви се однесуваат на одредени аспекти од НЖДИУТ, сè уште не постои унифицирана дефиниција или конкретна правна рамка. Новиот предлог од Европската комисија наменет за борба против насилството врз жените и семејното насилство, кој вклучува различни форми на сајбер

насилство, преставува ветувачки чекор напред. Предлогот за нова Директива за борба против насилството врз жените и семејното насилство, беше усвоен на 7 мај **2024 година (Директива (ЕУ) 2024/1385)**. ЕУ сега го има првиот закон за ефикасна борба против насилството врз жените и семејното насилство.⁴ Земјите-членки на ЕУ имаат рок од три години за да ја транспонираат директивата во своето национално законодавство. Со оваа Директива се воведува терминот „сајбер насилство“, но без да се даде сеопфатна дефиниција. Директивата нагласува различни форми на сајбер насилство, вклучувајќи демнење, вознемирување, споделување интимни слики без согласност и поттикнување на насилство или омраза преку интернет. Таа предлага опсежни мерки за заштита и поддршка за жртвите на родово-базираното насилство, овозможувајќи им да поднесуваат претставки преку интернет или преку безбедни информациски и комуникациски технологии, особено во врска со онлајн злосторствата, како што се споделувањето интимни содржини без согласност или вознемирувањето.

Советодавниот комитет за еднакви можности за жените и мажите го препорачува терминот „сајбер насилство врз жените“, дефинирајќи го како форма на родово-базирано насилство извршено преку употреба на информатичка и комуникациска технологија, која предизвикува или може да предизвика физичка, сексуална, психолошка или економска штета. Сајбер насилството се смета како дел од континуитетот на насилство врз жените, а не како изолирана појава, и е поврзано со различни форми на секојдневно насилство. Оваа Директива ги утврдува практичните чекори за тоа како да се открива и спречува насилството врз жените низ целата Европска Унија, со цел да се обезбеди доследна заштита од физичко и дигитално насилство во сите земји-членки. Во неа се наведува дека „одредбите од оваа Директива треба да се применуваат на сите жртви на кривични дејствија кои претставуваат насилство врз жените или семејно насилство, како што се криминализирани според правото на Унијата или националното законодавство. Ова ги вклучува кривичните дела дефинирани во оваа Директива, и тоа споделувањето на интимен или манипулиран материјал без согласност, сајбер-демнење, сајбер-вознемирување, сајбер-егзибиционизам (англ. Cyberflashing) и сајбер-поттикнување на насилство или омраза.

Неколку директиви и регулативи на ЕУ, вклучувајќи ја и **Директивата за правата на жртвите (2019/29/EU)**, **Директивата за борба против сексуалната злоупотреба на децата (2011/93/EU)**, и **Општата регулатива за заштита на податоците**, се применливи и во случаи на родово-базирано насилство извршено со употреба на технологијата.

На пошироко ниво, организации како Совет на Европа и Обединети нации презедоа чекори за справување со НЖДИУТ. Некои договори на Совет на Европа опфаќаат одредени аспекти на сајбер насилството, а во 2021 година, Експертската група за акција против насилството врз жените и семејното насилство (**GREVIO**) на Совет на Европа **издаде Препорака бр. 1**, со која ја нагласи растечката дигитална димензија на насилството насочено кон жените и девојчињата. Сепак, собирањето на податоци е неконзистентно меѓу земјите. Во случаите каде што постојат информации, честопати недостасува соодветна класификација и детали и опфаќаат само одредени видови на сајбер насилство, што го отежнува разбирањето и решавањето на целиот опсег на проблемот. Развивањето

⁴ Борба против насилството врз жените и семејното насилство, Европски парламент, Брифинг 30-05-2024, Линк: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)739392](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)739392)

на координиран пристап кон политиките и собирањето податоци на меѓународно ниво ќе биде од суштинско значење за ефикасно справување со НЖДИУТ.

ГРЕВИО, експертското тело на Совет на Европа за насилство врз жените, забележа дека постојните закони кои се однесуваат на онлајн насилството или насилството извршено со употреба на технологијата честопати се фокусираат на заштита на физичката безбедност, угледот или имотот. За жал, овие закони честопати ги пропуштаат другите критични ефекти од таквото насилство, вклучувајќи ги социјалните, економските, психолошките и партиципативните штети, и ретко ја препознаваат сложената, кумулативна природа на насилството што го доживуваат жените и девојчињата во сите области од животот, вклучително и онлајн. (ГРЕВИО, 2021)⁵

Истанбулската конвенција (Совет на Европа, 2011) служи како основна правна рамка за спречување и борба против насилството врз жените, сè повеќе осврнувајќи се на дигиталните форми на родово-базираното насилство. Таа го сместува онлајн малтретирањето во рамките на поширок континуум на насилство што ги засега жените и девојчињата во различни сфери од животот.

Потоа, **Будимпештанската Конвенција (Совет на Европа, 2001)**, која е Конвенцијата на Совет на Европа за сајбер криминал нуди мерки за криминализирање на сајбер насилството, поддржува собирање докази и ја истакнува потребата од унапредување на меѓународната соработка за истражување и гонење на онлајн злоупотреба. Оваа поддршка е клучна за ефективна истрага и кривично гонење на случаи на сајбер насилство.⁶

Важно подобрување претставување **Вториот дополнителен протокол кон Конвенцијата на Совет на Европа за сајбер криминал** (Будимпештанска Конвенција) за унапредување на соработката и откривање на електронски докази (Протокол), кој има за цел дополнително да ја зајакне соработката во областа на сајбер криминалот и способноста на правосудните органи да собираат електронски докази за потребите на конкретни кривични истраги или постапки. Протоколот беше отворен за потпишување од страна на земјите-учеснички на Будимпештанската Конвенција во мај 2022 година.⁷

Дополнително, **Препораката на Совет на Европа CM/Rec (2019)** (Совет на Европа, 2019), иако сè уште не е обврзувачка, игра клучна улога како „меко право“ со тоа што ги поттикнува земјите-членки да го спречат и да се борат против сексизмот, со посебен акцент на сексистичкиот говор на омраза преку интернет. Оваа препорака, заедно со **политиките на Европската комисија против расизмот и нетолеранцијата (ECRI) во однос на говорот на омраза**, го збогатуваат правниот и политичкиот пејзаж и помагаат во промовирање на сеопфатен пристап кон сајбер насилството.

Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (CEDAW)

⁵ Општа препорака бр. 1 на GREVIO за дигиталната димензија на насилството врз жените усвоена на 20 октомври 2021 година, линк: <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>;

⁶ „Борба против сајбер насилството врз жените и девојчињата“, Европски институт за родова еднаквост, 2022 година. Линк:

https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/combating_cyber_violence_against_women_and_girls.pdf ;

⁷ Агенција на Европската Унија за соработка во правосудството, јули 2022 година, линк: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/second-additional-protocol-budapest-convention-cybercrime-and-cross-border-access>

Во 2017 година, Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените ја усвои Општата препорака бр. 35, која ја нагласува интерсекционалноста на насилството врз жените и ја проширува применливоста на CEDAW во сите средини каде што технологијата има посредничка улога. Еден од неговите најзначајни придонеси е признавањето дека насилството се случува во сите сфери на човековата интеракција, експлицитно наведувајќи дека „современите форми на насилство се извршуваат преку интернет и во други дигитални средини“.

Специјалниот известувач на ОН за насилство врз жените ги испита причините и последиците од дигиталното насилство врз жените и девојчињата од перспектива на човековите права. Извештајот ги истакнува новонастанатите предизвици поврзани со онлајн насилството, фокусирајќи се на превенцијата, заштитата, гонењето и правните лекови. Во 2018 година, **Советот на ОН за човекови права** понуди широко прифатена дефиниција за онлајн родово-базираното насилство:

„Секој чин на родово-базирано насилство врз жените што е извршен, потпомогнат или чии последици се влошени со употреба на информатичка и комуникациска технологија - како што се мобилни и паметни уреди, интернетот, платформите за социјални мрежи или електронска пошта - насочен кон жените поради нивниот пол или кој ги засега непропорционално.,,

Иако Специјалниот известувач на ОН нема за цел да ги документира сите форми на дигитално насилство, брзиот развој на дигиталната технологија, онлајн просторот и вештачката интелигенција постојано создаваат нови форми на онлајн насилство. Извештајот ги приоритизира најтните проблеми и ги истакнува современите манифестации на дигитално насилство врз жените и девојчињата.

Препораките на Специјалниот известувач до земјите-членки на ОН се во насока на предлог за сеопфатен пристап за справување со родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата (РБНИУТ). Тие вклучуваат:

- Препознавање на **дигиталното насилство како кршење на човековите права**,
- Зајакнување на **правните рамки**,
- Промовирање на **образованието и технолошкиот развој**,
- Обезбедување на **ефикасни одговори на онлајн насилството**.

Национално законодавство

Овој дел од анализата дава детален преглед на националната рамка за правни механизми и политики, поврзана со родово-базираното насилство (РБН) и проценува до кој степен тие се применливи и ги вклучуваат дигиталните форми на родово-базираното насилство.

Северна Македонија има воспоставено солидна законска рамка за правата на жените, со политики кои ја промовираат родовата еднаквост и борбата против родово-базираното насилство. Два клучни закони ја одразуваат посветеноста за подобрување на правата на жените. Северна Македонија, како потписничка на Истанбулската конвенција, се усогласи со документот преку усвојување на **Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство (Службен весник на Република Северна Македонија, 2021 година)**. Овој закон претставува значаен чекор напред во заштитата на

жените во дигиталниот простор. Законот експлицитно го дефинира „сексуалното вознемирување преку интернет како секое вербално, невербално или друго постапување од сексуална природа, што има за цел или последица, повреда на достоинството или создавање заканувачка, непријателска, понижувачка или застрашувачка средина, пристап или практика, преку електронски средства за комуникација“.

Кривичниот Законик на Република Северна Македонија го вклучува физичкото, психолошкото и економското насилство базирано на род во својата дефиниција, но не се осврнува конкретно на родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата. Сепак, неколку кривични дела содржани во Кривичниот законик се применливи за родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата, од кои најважни се следниве:

1. Член 144 се однесува на кривичното дело загрозување на сигурноста, наведувајќи во став 5 дека Тој што по пат на информатички систем ќе се закани дека ќе стори кривично дело за кое е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна против некои лице поради неговата припадност кон определена национална, етничка или расна група или верска определба, ќе се казни со казна затвор од една до пет години. Член 144-а го криминализира демнењето⁸, Тој што повторено неовластено ќе следи, прогонува или на друг начин се меша во личниот живот на друг или со него воспоставува или настојува да воспостави од него несакан контакт со движење во просторот каде се наоѓа тоа лице, со злоупотреба на користење на личните податоци, со користење на средства за јавно информирање или други средства за комуникација, или на друг начин психички го злоставува, вознемирува или застрашува и со тоа ќе предизвика чувство на несигурност, вознемиреност или страв за неговата сигурност или сигурноста на нему блиско лице, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години. Казната е парична казна или затвор до три години.
2. Членот 149 се однесува на злоупотребата на лични податоци. Овој член предвидува дека Тој што спротивно на условите утврдени со закон без согласност на граѓанинот прибира, обработува или користи негови лични податоци, ќе се казни со парична казна или затвор до една година. Истата кривична казна се применува за секој што ќе навлезе во компјутерски информатички систем на лични податоци со намера да ги искористи за себе или за друг за да оствари некаква корист или на друг да нанесе некаква штета. Сепак, споменатиот член нема родова перспектива и му недостасуваат одредби за злоупотреба на лични податоци како форма на дигитално родово-базирано насилство.
3. Член 152 е кривично дело во врска со лице кое што неовластено ќе направи фотогорафски, филмски или видео снимки на друго лице или на неговите лични простории без негова согласност, повредувајќи ја неговата приватност или тој што таквите снимки непосредно ги пренесува на трето лице или му ги покажува или на друг начин му овозможува со нив да се запознае, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година. На овој член, исто така, му недостасува квалификувано кривично дело и построга казна ако ова кривично дело е извршено како дигитално

⁸ Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик, бр. 08-789/1 од 13.02.2023 година, Северна Македонија, <https://ldbis.pravda.gov.mk/PregledNaZakon.aspx?id=62139>

родово-базирано насилство во форма на сајбер-егзибиционизам (англ. Cyberflashing), порнографија без согласот и/или порнографија за одмазда.

4. Член 190-а го криминализира сексуалното вознемирување, вклучително и онлајн вознемирувањето. Во наведениот член се наведува дека секој што со вербално, невербално или физичко дејствие, како и преку користење електронски средства за комуникација кое има директно или индиректно, реално или симболично значење на наведување, непристојна понуда, наамување, изразување сексуален страст или друго дејствие кое јасно потсетува на сексуален однос или други со него изедначени сексуални дејствија, и со тоа ќе го повреди неговото достоинство, предизвикувајќи чувство на непријатност, навреденост, понижување или страв, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.
5. Член 193 го криминализира прикажувањето порнографски материјал на малолетници: Тој што на малолетник кој не наполнил 14 години ќе му продаде, прикаже или со јавно излагање на друг начин ќе му направи достапни слики, аудиовизуелни и други предмети со порнографска содржина или ќе му прикаже порнографска претстава, како и тој што учествува во претставата ќе се казни со затвор од шест месеци до три години. А се казнува со затвор од три до пет години ако делото е сторено преку средства за јавно информирање.
6. Член 193-а забранува производство и дистрибуција на детска порнографија: Тој што произведува детска порнографија со цел за нејзина дистрибуција или ја пренесува или ја нуди или на друг начин ја прави достапна детската порнографија, ќе се казни со затвор од најмалку пет години. А со казна затвор од најмалку осум години ако е сторено преку компјутерски систем или други средства за масовна комуникација.

Сепак, во рамките на другите кривични дела опфатени со Кривичниот законик, потребно е подетално регулирање во однос на повредата на правата во дигиталниот простор, особено во врска со делата: злоупотреба на лични податоци, неовластено снимање, посредување во проституција, прикажување сексуална содржина пред друг и други форми на онлајн дискриминација или злоупотреба.

Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство дефинира различни форми на родово-базирано насилство, вклучително и сексуално вознемирување преку интернет. Ова се дефинира како секое вербално, невербално или друго постапување од сексуална природа, што има за цел или последица, повреда на достоинството или создавање на заканувачка, непријателска, понижувачка или застрашувачка средина, пристап или практика, преку електронските средства за комуникација. Сепак, на законот му недостасува детална дефиниција за родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата (РБН) и неговите специфични форми. Законот пропишува заштитни мерки против родово-базираното насилство, кои можат да се категоризираат во три главни групи: мерки за спречување на повторна виктимизација, итни и привремени мерки за заштита и судска заштита. Иако законот се залага за мултисекторски пристап кон спроведувањето на овие заштитни мерки, наведувајќи конкретни активности и релевантни актери за нивно спроведување, се чини дека овие мерки главно се фокусираат на физичкото и психолошкото насилство, без да обезбедат јасна заштита од дигитално родово-базираното насилство. Постои празнина во законот во однос на специфичните мерки за заштита од родово-базираното насилство

извршено со употреба на технологијата. Дополнително, законот обезбедува општи и специфични услуги за жртвите на родово-базираното насилство.⁹ Во рамките на општите услуги, Законот нагласува здравствени и социјални услуги за сите жртви на родово-базираното насилство. Специфичните услуги за жртвите на родово-базираното насилство се прилагодени на потребите на оние кои доживеале различни форми на родово-базирано насилство.¹⁰ Законот¹¹ нема специфични мерки за жртвите на родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата.

Законот за кривична постапка на Република Северна Македонија ја регулира процедуралната рамка за кривичната постапка. Тој ги утврдува чекорите за истрага, гонење и судење на кривичните дела. Можеби ќе бидат потребни измени за да се обезбедат појасни упатства за тоа како да се постапува со случаи на насилство извршено со употреба на технологијата.¹²

Законот за заштита на личните податоци¹³ на Република Северна Македонија ја регулира обработката и заштитата на личните податоци во согласност со меѓународните стандарди, вклучувајќи ја и **Општата регулатива за заштита на податоци (GDPR)** на Европската Унија. Законот е дизајниран да ја обезбеди приватноста и безбедноста на личните податоци на поединците преку поставување начела за тоа како се собираат, обработуваат, складираат и споделуваат податоците. Иако законот првенствено се фокусира на заштита на личните податоци, тој е особено релевантен за случаи на родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата, бидејќи помага да се заштитат сензитивните информации за жртвите од неовластен пристап, злоупотреба или откривање. На пример, може да се примени во ситуации кои вклучуваат неовластено споделување на интимни слики или лични детали без согласност, со што се обезбедува почитување на правата за приватност на жртвите. Законот налага личните податоци да се обработуваат законито, транспарентно и безбедно, што е од клучно значење за справување со злоупотребата на лични информации во контекст на онлајн вознемирување, демнење или други форми на насилство извршени со употреба на технологијата. Сепак, подзаконските акти што секој „контролор“ треба да ги усвои во врска со рамката за заштита на податоците би можеле да имаат корист од поексплицитни одредби кои ја адресираат пресечната точка помеѓу заштитата на податоците и дигиталното родово-базирано насилство, со цел да се обезбеди сеопфатна поддршка за жртвите во дигиталниот простор.

Законот за спречување и заштита од дискриминација на Република Северна Македонија има за цел да ја спречи дискриминацијата во сите нејзини форми и да обезбеди еднакви можности за сите граѓани. Законот се фокусира на заштита од дискриминација врз основа на пол, раса, националност, етничка припадност, религија, сексуална ориентација, попреченост и други основи, и вклучува механизми за поднесување претставки и барање правна заштита. Во контекст на **родово-базираното**

⁹ Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, член 88

¹⁰ Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, член 89

¹¹ ЗАКОН ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД НАСИЛСТВО ВРЗ ЖЕНИТЕ И СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО, бр. 08-524/1, 27 јануари 2021 година, Северна Македонија, Скопје. Линк: <https://mtsp.gov.mk/content/pdf/2021/1a28a922f364401e94935d4d694b9d75.pdf>

¹² Анализа на законодавството поврзано со родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата, УНДП, декември 2024 година, линк: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-12/final-analysis-tf-gbv.pdf>

¹³ ЗАКОН ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ, бр. 08-1417/1, 16 февруари 2020 година, Северна Македонија, Скопје. Линк: https://azlp.mk/wp-content/uploads/2022/11/zakon_za_zastita_na_licnite_podatoci.pdf

насилство извршено со употреба на технологијата (РБН), законот може да има клучно значење, бидејќи дискриминацијата и насилството врз жените во дигиталниот простор честопати се меѓусебно поврзани. Дискриминацијата врз жените преку интернет, демнењето, вознемирувањето, споделувањето интимни фотографии без согласност и родово-базираниот говор на омраза можат да се идентификуваат како форми на дискриминација кои треба да бидат адресирани во рамките на овој закон. За целосна заштита на жртвите на РБН, потребно е да се вклучат специфични одредби поврзани со технологиите и дигиталниот простор како основа за дискриминација. Овие одредби би можеле да обезбедат дополнителни мерки за заштита на жртвите на РБН извршено со употреба на технологијата и да ги охрабрат институциите да ги заштитат жртвите во дигиталната сфера исто како што го прават тоа во физичките простори.

Законот за бесплатна правна помош на Република Северна Македонија им овозможува на граѓаните право да добијат бесплатна правна помош под одредени услови, со цел да се обезбеди пристап до правда за лицата кои не можат да си дозволат да платат за правни услуги. Законот се применува на различни области на правото, вклучувајќи граѓански, кривични и управни предмети. За овој Закон да биде целосно ефикасен во справувањето со РБН извршено со употреба на технологијата, треба да содржи јасни одредби за жртвите на дигитално насилство и да поттикнува обезбедување на специјализирани правни услуги за онлајн форми на злоупотреба, вознемирување и нарушување на приватноста. Ова би им овозможило на жртвите да преземат правни мерки против сторителите кои користат дигитални платформи за штетни цели.

Протоколот за меѓусебна соработка на надлежни субјекти за преземање мерки за превенција, спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство во Република Северна Македонија е стратешки документ што ги утврдува одговорностите и соработката на различните институции и организации вклучени во справувањето со насилството врз жените и семејното насилство. Протоколот обезбедува координиран, мултисекторски пристап меѓу органите за спроведување на законот, здравствените институции, социјалните услуги, судството, невладините организации и другите засегнати страни за да се обезбеди сеопфатна заштита и поддршка на жртвите. Во однос на **родово-базираното насилство (РБН) извршено со употреба на технологијата**, Протоколот¹⁴ игра клучна улога во обезбедувањето дека релевантните актери се свесни за новите ризици во дигиталниот простор. Иако документот првенствено се фокусира на физичкото и психолошкото насилство, тој обезбедува основа за вклучување на специфични мерки за заштита на жртвите од онлајн вознемирување, сајбер-демнење, одмаздничка порнографија и други форми на сајбер-злоупотреба. Со вклучување одредби за справување со дигиталното насилство и обука на засегнатите страни за негово препознавање и справување со него, Протоколот може да го подобри одговорот на родово-базираното насилство (РБН) извршено со употреба на технологијата, осигурувајќи дека жртвите добиваат заштита и пристап до правда во дигиталната сфера.

¹⁴ Протоколот за меѓусебна соработка на надлежни субјекти за преземање мерки за превенција, спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство, Влада на Република Северна Македонија, 2023 година, достапно на: https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/Protocol_MKD.pdf

Стратегијата за родова еднаквост 2022-2027 (Министерство за труд и социјална политика на Република Северна Македонија, 2022) во Северна Македонија¹⁵ е клучна рамка на политики фокусирана на унапредување на правата и можностите на жените. Претставена во јули 2022 година, таа ги утврдува целите за намалување на родовите нееднаквости, зголемување на застапеноста на жените и справување со родово-базираното насилство во повеќе сектори. Од друга страна, недостатокот на специфични регулативи за дигиталното насилство врз жените придонесува за сајбер напади, особено врз жените на јавни позиции според Индексот на родова еднаквост¹⁶. Овие напади честопати се насочени кон професионални жени, со цел да ги замолчат и исклучат од јавниот дискурс. Мотивирани од политички, социјални или идеолошки мотиви, овие сајбер-насилници користат заплашување за да ги наметнат своите верувања и да го обесхрабрат учеството на жените во јавниот живот.

Случаи и влијание врз законодавството

Студија на ОБСЕ од 2022 година¹⁷, *Од нормализација до самоцензура – Анализа на онлајн вознемирувањето во Северна Македонија*, детално ги опишува видовите на онлајн вознемирување што ги доживуваат новинарките. Истражувањето открива дека нападите најчесто се случуваат преку социјалните мрежи и честопати содржат сексистички и мизогини елементи, што го засилува вознемирувањето со кое се соочуваат овие жени додека само си ги извршуваат своите професионални обврски. Оваа дискриминација разоткрива длабоко вкоренето непријателство насочено конкретно кон замолчување на женските гласови во медиумите и јавните простори.

Овие случаи на онлајн насилство врз новинарки во Северна Македонија го истакнуваат распространетиот проблем на сајбер насилство врз жени и девојчиња (НЖДИУТ) во земјата. Студијата истакнува дека таквото насилство е форма на родово-базирано вознемирување и дека бара родово сензитивен пристап од институциите одговорни за справување со овие напади.

Целта на овие онлајн напади не е само да се замолчат поединечни новинарки, туку и да се влијае врз нивната публика, а на тој начин индиректно да се влијае и врз другите жени кои делат слични ставови или работат во јавниот простор. Овој ефект на влијание значи дека влијанието од вознемирувањето се простира подалеку од самите новинарки, создавајќи атмосфера на заплашување за жените воопшто.

Во јануари 2020 година беше откриена група на Телеграм наречена „Јавна Соба“, во која приватни разголени фотографии, профили од социјалните мрежи и приватни телефонски броеви на жени и девојки беа споделувани меѓу повеќе од 7.000 машки членови на групата. На барање на Министерството за внатрешни работи, групата на Телеграм беше затворена, но ниту еден од членовите не беше обвинет. По бран од јавни реакции, следувааше конструктивен одговор од законодавните власти.

¹⁵ Стратегија за родова еднаквост, МТСП, 2022, Линк;

https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=116973

¹⁶ Министерство за труд и социјална политика, Индекс на родова еднаквост, 2022, Северна Македонија, Линк: https://cms.mtsp.gov.mk/content/pdf/2023/Gender-Index-2022_EN-web.pdf

¹⁷ АНАЛИЗА НА ОБСЕ за онлајн вознемирување на новинарки во Северна Македонија, 2022 година. Линк: https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/526988_0.pdf

Во 2023 година, Македонија направи значителна измена на Кривичниот законик со тоа што го воведе „демнењето“ како кривично дело — што беше клучен чекор кон зајакнување на заштитата од сајбер насилство насочено кон жените и девојчињата (НЖДИУТ). Овој нов член (член 144-а) од Кривичниот законик, кој конкретно се однесува на демнењето во контекст на онлајн насилство, во голема мера беше поттикнат од јавниот притисок и протестите што следеа по неколку вознемирувачки случаи на родово-базирано насилство, како онлајн, така и офлајн. Во него се наведува дека „Тој што повторено неовластено ќе следи, прогонува или на друг начин се меша во личниот живот на друг, или со него воспоставува или настојува да воспостави од него несакан контакт со движење во просторот каде се наоѓа тоа лице, со злоупотреба на користење на личните податоци, со користење на средства за јавно информирање или други средства за комуникација, или на друг начин психички го злоставува, вознемирува или застрашува и со тоа ќе предизвика чувство на несигурност, вознемиреност или страв за неговата сигурност или сигурноста на нему блиско лице, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.“ (Службен весник на Република Северна Македонија, 2023).

Се очекува неодамнешните измени на Кривичниот законик да играат клучна улога во унапредувањето на правните исходи во случаите што вклучуваат онлајн насилство врз жените. Претходно, многу пријави стигнуваа до Министерството за внатрешни работи или до Основното јавно обвинителство, но само неколку од нив продолжуваа до суд, при што значителен број случаи беа отфрлени или останаа нерешени¹⁸. Новите одредби нудат рамка за пронаоѓање на правен начин за гонење на случаи на сајбер насилство, обезбедувајќи посилна правна заштита за жените кои се цел на онлајн вознемирување и други форми на дигитална злоупотреба. Според властите во земјата, новите измени внесуваат поголема јасност во постојната заштита на жените со тоа што воведуваат нови кривични дела поврзани конкретно со сајбер насилството. Оваа промена значи дека жените сега имаат правна заштита од различни форми на онлајн вознемирување и дигитални закани, што претставува важен напредок во одговорот на земјата кон сајбер заканите и сајбер насилството.

Во моментот, Секторот за компјутерски криминал и дигитална форензика при БЈБ - Министерството за Внатрешни Работи, останува главната институција задолжена за справување со инциденти на онлајн насилство и прибирање на дигитални докази. Сепак, обвинителството сè уште ја има одговорноста да одлучи дали одреден случај има доволно основи за да продолжи со кривично гонење. Често се појавуваат предизвици при прибирањето докази, особено кога сторителите користат анонимни профили, приватни мрежи (VPN) или други алатки за приватност, што често бара меѓународна правна соработка за нивно откривање и верификација. Овие сложености не само што го отежнуваат прибирањето докази, туку и го продолжуваат времетраењето на решавањето на случаите, што често резултира со отфрлање на случаите или со нерешени истраги.

¹⁸ Сузана Мицева, Вероника Д., Медиумски напис: “Системот не ги препознава жртвите на демнење и семејно насилство”, објавен на 15.04.2024, достапен на: <https://lokalaktiv.mk/2024/10/15>

База на податоци на клучни актери

Ова е структуриран дизајн на база на податоци за клучни државни и недржавни актери вклучени во превенцијата и заштитата од родово-базирано сајбер насилство. Базата на податоци вклучува **вид на организација и клучни области на интервенција**.

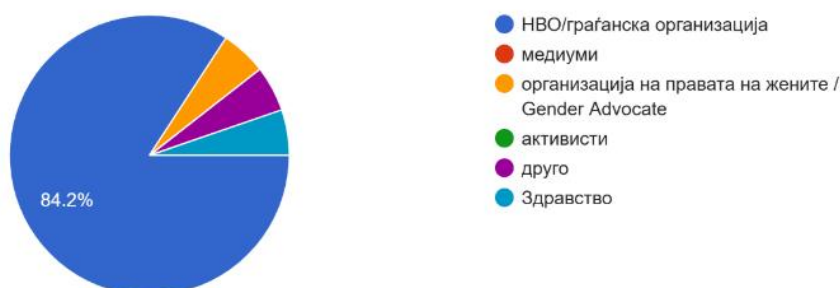
Ид. број	Име на институцијата	Вид	Клучни одговорности
1	Министерство за внатрешни работи (МВР)	Владина	Истражување на сајбер криминал, спроведување на законот
2	Сектор за компјутерски криминал и дигитална форензика (МВР)	Владина	Дигитална форензика, постапување по случаи на сајбер криминал
3	Подрачни единици на МВР – Сектори за внатрешни работи СВР Скопје – Единица за економски и компјутерски криминал	Владина	Истражување на економски и компјутерски криминал и поднесување на кривични пријави до Јавното обвинителство
5	Истражни центри во рамките на јавните обвинителства во Северна Македонија	Владина	Поддршка за истраги и обвиненија
7	Министерство за социјална политика, демографија и млади	Владина	Социјална поддршка за жртвите
8	Центри за социјална работа	Владина	Психосоцијална поддршка за жртвите
9	Основни судови и Апелационен суд во Скопје	Владина	Водење на случаи во основните судови и постапување по жалби во случаи на сајбер насилство
10	Министерство за правда	Владина	Реформи во однос политики и законодавство
11	Агенција за електронски комуникации	Владина	Регулирање на онлајн комуникацијата и дигиталните права
12	Комисија за спречување и заштита од дискриминација	Владина	Постапување по претставки за дискриминација
13	Народен правобранител	Владина	Заштита на човековите права
14	Национален совет за родова рамноправност	Владина	Креирање политики за родова рамноправност
15	Невладини организации (НВО)	Невладина	Подигање на свеста, поддршка на жртвите, правна помош
16	Академска заедница (универзитети, истражувачки центри)	Невладина	Истражувања и препораки за политики
17	Медиуми	Невладина	Едукација на јавноста и застапување

Наоди од анкетата

Анкета за активисти на граѓанското општество за родово-базирано сајбер насилство врз млади жени

1. За каков тип организација работите?

19 responses

Прашање 1: За каков тип организација работите?

Вкупно 19 претставници одговорија на ова прашање. Од нив:

- 84,2% се од невладиниот сектор и активисти на граѓанското општество
- 5,3% се од организации за правата на жените
- 5,3% се од здравствениот сектор
- Останатите се од други видови организации.

Толкување на податоците:

Повеќето испитаници (над 4 од 5) работат во невладиниот и граѓанскиот сектор, што укажува на тоа дека примерокот претежно се состои од лица вклучени во активности на застапување, работа во заедницата или активизам. Оваа силна застапеност може да ја одразува релевантноста или интересот за темата на анкетата во рамките на невладините организации.

Само мал процент (5,3% од нив) се поврзани со организации за правата на жените и здравствениот сектор, што укажува на тоа дека анкетата или имала ограничен опфат или имала поширока формулација која не била конкретно насочена кон овие сектори.

Категоријата „друго“ останува неодредена, но нејзиниот мал удел укажува на маргинална разновидност надвор од главните наведени групи.

Оваа распределба може да влијае врз начинот на кој ќе се толкуваат резултатите од анкетата, бидејќи споделените гледишта претежно се обликувани од искуството на граѓанското општество и невладиниот сектор.

2. Колку долго сте вклучени во активизам против родово базирано сајбер насилство?

19 responses

Прашање 2: Колку долго сте вклучени во активизам против родово-базирано сајбер насилство?

Повеќето испитаници, 36,8%, имаат меѓу 1 до 3 години искуство во активизмот против родово-базирано сајбер насилство.

Дополнително:

- 26,3% имаат од 4 до 7 години искуство
- 15,8% имаат над 8 години искуство во оваа област
- 10,5% имаат помалку од една година искуство

Толкување на податоците:

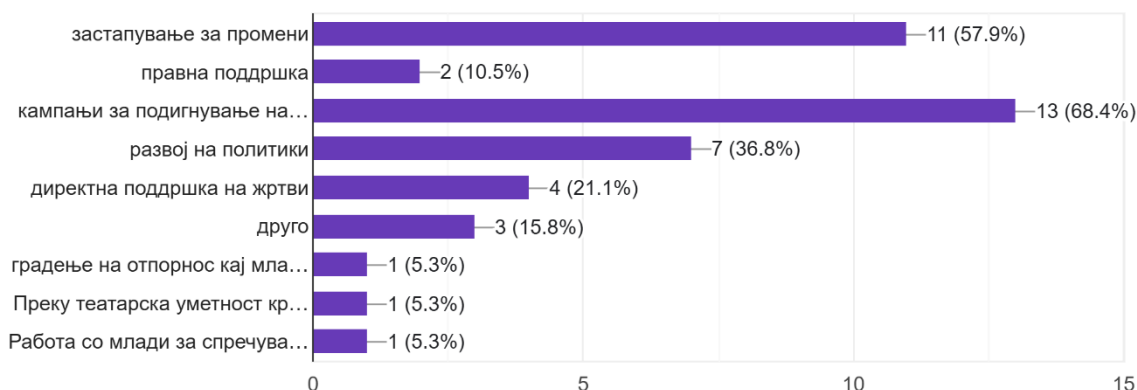
Повеќето учесници се релативно нови во оваа област, при што над една третина (36,8%) имаат 1 до 3 години искуство, што укажува на зголемен ангажман во последните години. Втората по големина група (26,3%) ги претставува оние со средно ниво на искуство (4–7 години), што укажува на солидно јадро на активисти со континуирана вклученост.

Имено, 15,8% имаат над 8 години искуство, што претставува помала група долгогодишни застапници кои веројатно носат вредно институционално знаење и историски контекст за ова прашање. Во меѓувреме, 10,5% се новодојденци, кои се вклучени помалку од една година, што може да укажува на зголемена свесност и растечки интерес за справување со родово-базираното сајбер насилство.

Генерално, податоците прикажуваат еден динамичен и еволуирачки активистички пејзаж, со здрав спој на искусни застапници и нови гласови, што укажува на одржливост и на нов поттик во борбата против онлајн родово-базираното насилство.

3. Која е вашата примарна улога на организацијата? Можни се повеќе одговори

19 responses

Прашање 3: Која е вашата примарна улога во организацијата? Можно е да се изберат повеќе одговори.

Повеќето испитаници, или 68,4%, работат во организации кои се фокусираат на кампањи за подигање на јавната свест, застапување за промени и развој на политики.

Само 21,1% се вклучени во обезбедување директна поддршка на жртвите, а 10,5% нудат правна поддршка.

Многу мал број организации имаат примарна улога во градењето на отпорност кај младите или во директната работа со млади луѓе.

Толкување на податоците:

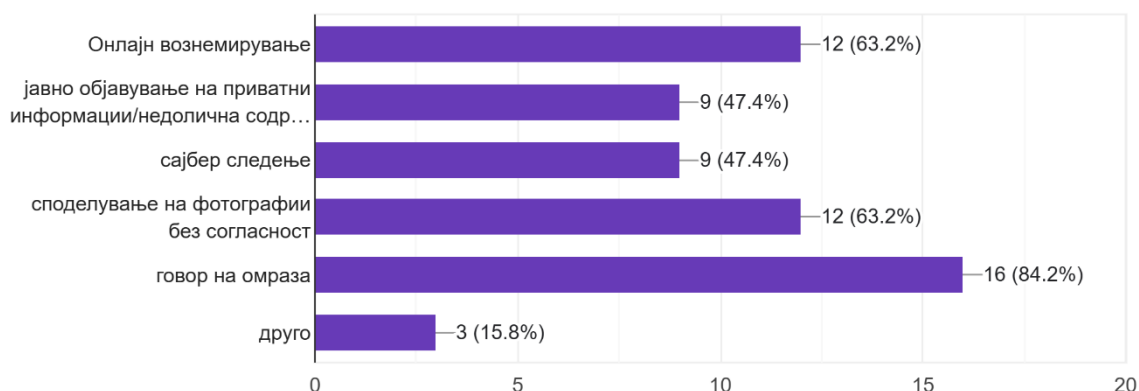
Наодите откриваат дека доминантниот фокус (68,4%) на организациите е насочен кон застапување, подигнување на свеста и развој на политики, што укажува на стратешки и системски пристап кон справување со родово-базираното сајбер насилство. Овие напори веројатно имаат за цел да направат долгорочни општествени промени преку влијание врз јавното мислење и законодавните рамки.

Наспроти тоа, само околу една петтина (21,1%) од организациите нудат директна поддршка за жртвите, а уште помал дел (10,5%) се фокусираат на правна помош. Ова укажува на потенцијален јаз во услугите кога станува збор за итна помош на терен за лицата погодени од сајбер насилство.

Дополнително, иницијативите насочени кон младите се значително недоволно застапени, иако младите често се меѓу најранливите на онлајн злоупотреба. Ограничената вклученост во градењето на отпорноста кај младите укажува на тоа дека во ова област се потребни идни инвестиции и развој на програми со цел да се обезбедат поцелосни и превентивни пристапи. Општо земено, иако застапувањето и работата во однос на политиките се силни, екосистемот би можел да има корист од посилни механизми за поддршка на жртвите и интервенции фокусирани на младите.

4. Кои форми на сајбер насилство најчесто ги доживуваат жртвите со кои работите? Можни се повеќе одговори

19 responses

Прашање 4: Кои форми на сајбер насилство најчесто ги доживуваат жртвите со кои работите? Можно е да се избераат повеќе одговори.

Најчестите форми на сајбер насилство што ги доживуваат жртвите се:

- Говор на омраза – 84,2%
 - Онлајн вознемирување – 63,2%
 - Споделување фотографии без согласност – 63,2%
 - Сајбер демнење – 47,7%
 - Јавно обелоденување на приватни информации / недолична содржина – 47,7%
- Дополнително, 15,8% од одговорите спаѓаат во категоријата „друго“, што укажува на форми на насилство кои не се конкретно наведени или откриени.

Толкување на податоците:

Податоците откриваат загрижувачка распространетост на **говорот на омраза (84.2%)**, што го прави најчесто пријавувана форма на сајбер насилство меѓу жртвите. Ова укажува дека дискриминаторскиот или непријателскиот јазик на интернет останува голема закана, веројатно одразувајќи пошироки општествени проблеми како што се сексизмот, хомофобијата или расизмот.

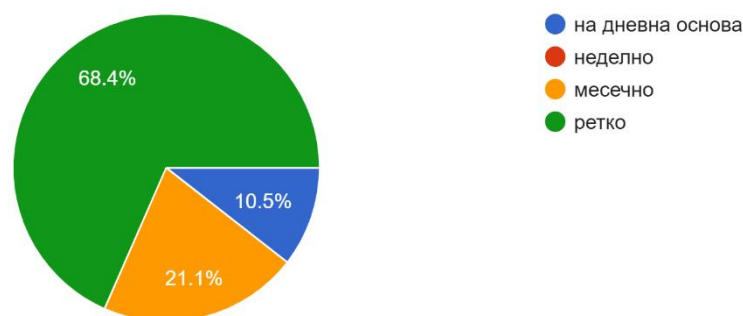
Онлајн вознемирувањето и споделувањето слики без согласност се пријавени од 63,2% од испитаниците, што ја истакнува психолошката штета и штетата по угледот што жртвите често ја претрпуваат во дигиталните простори. Овие форми на злоупотреба честопати се преклопуваат, зголемувајќи го нивното влијание.

Речиси половина (47,7%) од жртвите доживуваат **сајбер-демнење и јавно откривање на приватна или недолична содржина, што укажува на сериозни повреди на личната приватност и безбедност**. Процентот од 15,8% означен како „друго“ укажува на разновидност на нови или помалку препознаени сајбер закани кои може да не спаѓаат во стандардните категоризации, нагласувајќи ја потребата од континуирано следење и подлабоко разбирање.

Генерално, податоците ја нагласуваат повеќеслојната и постојана природа на сајбер насилството, нагласувајќи ја итната потреба од сеопфатни механизми за заштита, законски реформи и услуги за поддршка фокусирани на жртвите.

5. Колку често жртвите бараат помош од вашата организација?

19 responses

Прашање 5: Колку често жртвите бараат помош од вашата организација?

- 68,4% од испитаниците изјавиле дека жртвите ретко бараат помош
- 21,1% изјавиле дека жртвите ги контактираат еднаш месечно
- 10,5% рекле дека жртвите бараат помош секојдневно

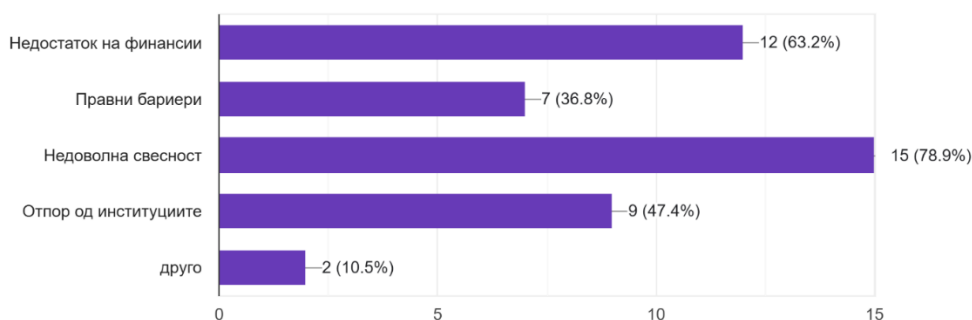
Толкување на податоците:

Мнозинството од испитаниците - 68,4% изјавија дека **жртвите ретко бараат помош** - што укажува на значителен јаз помеѓу постоењето на услуги за поддршка и нивното реално користење од страна на жртвите. Ова може да се должи на недоволна информираност, **страв од стигма**, недоверба во институциите или ограничена достапност на услугите.

Само 21,1% од организациите добиваат месечни барања за помош, што укажува на скромно ниво на ангажман, додека само 10,5% имаат дневен контакт со жртвите, што веројатно укажува на високо специјализирани или добро воспоставени услуги.

Овие наоди ја истакнуваат итната потреба **да се зајакнат активностите за информирање**, градење доверба и осигурување дека жртвите се информирани за **достапните системи за поддршка** и се чувствуваат безбедно кога ги користат истите. Исто така, тоа може да укажува на важноста на кампањите за едукација на јавноста и поедноставените механизми за пријавување, за да се поттикне барањето помош.

6. Кои се главните пречки во обезбедувањето поддршка за жртвите? Можни се повеќе одговори
19 responses

Прашање 6: Кои се главните пречки во обезбедувањето поддршка за жртвите? Можни се повеќе одговори.

- 78,9% од испитаниците рекле дека главната пречка е недоволната свесност
- 63,2% навеле недостаток на финансии
- 47,7% споменаа отпор на институциите
- 36,8% посочија на правните бариери
- 10,5% идентификувале други видови пречки

Толкување на податоците:

Најитната пречка пријавена од организациите е **недоволната свесност** (78,9%), што укажува на критичната потреба за **едукативни напори** насочени и кон жртвите и кон пошироката јавност. Без свесност за тоа што претставува сајбер насилство или каде да побараат помош, многу жртви може да останат без поддршка.

Финансиски ограничувања (63,2%) исто така претставуваат значително ограничување, што укажува дека дури и мотивираните организации може да се соочат со потешкотии да обезбедат конзистентни или квалитетни услуги без соодветно финансирање.

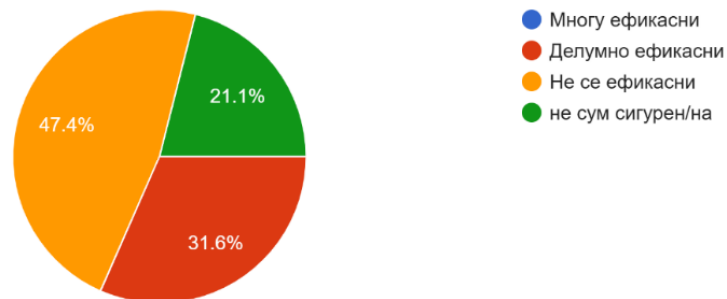
Речиси половина (47,7%) од испитаниците посочија отпор на институциите, што укажува на системски предизвици - како што се недостаток на соработка, бавни реакции или бирократски пречки - што ја попречуваат ефикасната поддршка на жртвите. Исто така беа спомнати и **правните пречки** (36,8%), што укажува на предизвици поврзани со несоодветна законска регулатива, недостаток на спроведување или ограничени правни лекови за случаи на сајбер насилство.

Конечно, 10,5% од испитаниците наведоа „други“ пречки, што имплицира дека постојат дополнителни, веројатно специфични на контекстот, предизвици кои не се целосно опфатени со наведените опции.

Накратко, овие наоди откриваат сложен екосистем на бариери, при што свесноста, финансирањето, институционалната соработка и правната рамка бараат координирано подобрување за да се обезбеди значајна и достапна поддршка за жртвите на сајбер насилството.

7. Според вашето искуство, колку се ефикасни постоечките закони во справувањето со родово базираното сајбер насилство?

19 responses

Прашање 7: Според вашето искуство, колку се ефикасни постоечките закони во справувањето со родово-базираното сајбер насилство?

- 47,4% од испитаниците рекле дека законите не се ефикасни
- 31,6% рекле дека се делумно ефикасни
- 21,1% рекле дека не се сигурни во ефикасноста на законите

Толкување на податоците:

Речиси половина од испитаниците **(47,4%) сметаат** дека постоечките **закони не се ефикасни** во справувањето со родово-базираното сајбер насилство, што укажува на широко распространето незадоволство од актуелната правна рамка. Ова укажува на недостаток на соодветни правни алатки, слаба имплементација или пропусти во практиките за спроведување на законот.

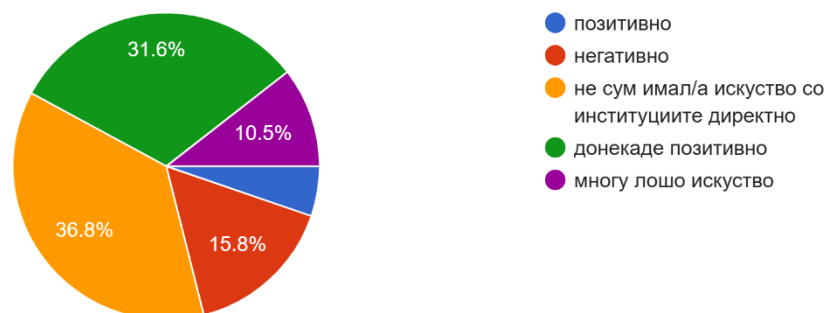
Дополнителни **31,6% сметаат дека законите се делумно ефикасни**, што имплицира дека иако е постигнат одреден напредок, сè уште се потребни значителни подобрувања во области како што се спроведувањето на законот, заштитата на жртвите и прилагодувањето на законите кон новите облици на онлајн злоупотреба.

Преостанатите **21,1% не се сигурни**, што може да укаже на ограничена правна писменост, недоследна примена на законите или недостаток на видливост за тоа како правните процеси се одвиваат во пракса.

Генерално, податоците ја нагласуваат **критичната потреба за правни реформи, подобрени механизми за спроведување на законот** и подобра обука за професионалците, како и со посилна институционална координација, со цел да се осигури дека законите служат како вистинско средство за одвраќање и извор на заштита за жртвите од сајбер насилство.

8. Какво е вашето искуство во соработката со државните институции за превенција и пријавување на онлајн насилство?

19 responses

Прашање 8: Какво е вашето искуство во соработката со државните институции за превенција и пријавување на онлајн насилство?

- **36,8%** изјавија дека немале **директно искуство** со институции
- **31,6%** се изјаснија дека имале **донекаде позитивно искуство**
- **15,8%** имале **негативно искуство** во соработка со државните институции
- **10,5%** се изјаснија дека имале **многу лошо искуство**
- Само **5,3%** го опишаа своето искуство како **позитивно**

Толкување на податоците:

Резултатите укажуваат на **ограничена и мешана споработка** помеѓу актерите на граѓанското општество и државните институции во врска со спречувањето и пријавувањето на онлајн насилството.

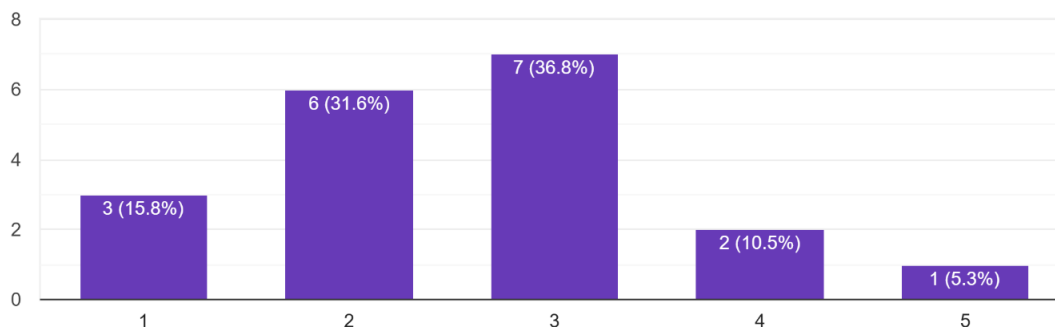
Најголемиот дел -**36,8%** — **немале директно искуство**, што укажува на можна невклученост или недостаток на институционални механизми за ангажман и соработка. Од друга страна, **31,6%** изјавиле дека имале **донекаде позитивни искуства**, што укажува на тоа дека постојат одредени примери на конструктивна интеракција, иако таа не е конзистентна ниту широко распространета.

Потоа, **вкупно 26,3%** (15,8% негативно +10,5% многу лошо) **изразија незадоволство**, што ги истакнува фрустрациите што можат да произлезат од бирократска инерција, недостиг на одговорност или недоволен институционален капацитет.

Алармантно е што **само 5,3%** имале **наистина позитивно искуство**, што укажува на **потреба од подобрување на институционалната доверба, обуката и комуникацијата**.

Накратко, податоците откриваат дека соработката со државните институции е или **недоволна, недоследна или проблематична** за повеќето испитаници, нагласувајќи ја потребата од **системско градење на капацитетите, воспоставување на партнерски рамки и транспарентни протоколи** за подобра поддршка на превенцијата и пријавувањето на онлајн насилството.

8.1 Колку се ефикасни државните институции како што се Министерството за внатрешни работи (МВР), Центарот за социјална работа (Ц...вањето на овој вид насилство? Оценете од 1-5
19 responses

Прашање 8.1: Колку се ефикасни државните институции како што се Министерството за внатрешни работи (МВР), Центарот за социјална работа (ЦСР) и други во справувањето со пријавувањето на овој вид насилство? Оценете од 1 до 5.

- 36,8% дадоа оценка 3
- 31,6% дадоа оценка 2
- 15,8% дадоа најниска оценка 1
- 10,5% ги оценија институциите со 4
- Само 5,3% дадоа највисока оценка 5

Толкување на податоците:

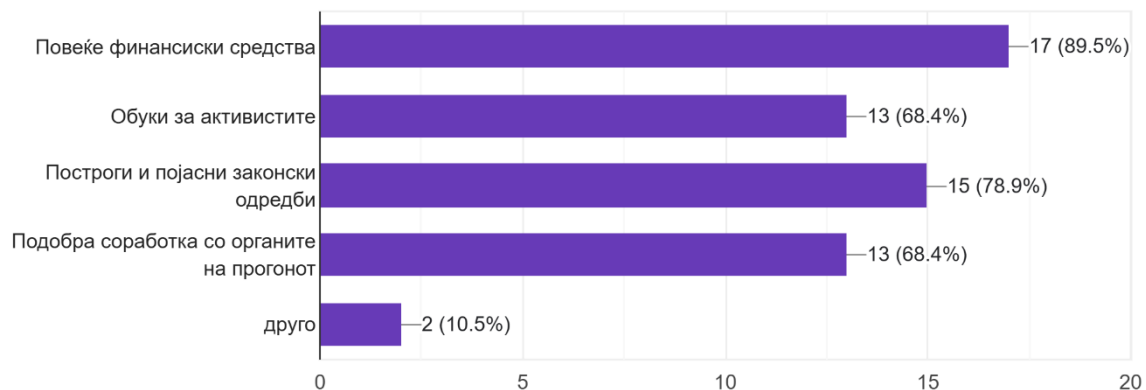
Мнозинството испитаници ја оценија ефикасноста на државните институции како просечна или подпросечна. Најчестата оценка - 3 од 5 (36,8%) - укажува на **перцепција за умерена или недоследна ефикасност**, додека 31,6% дадоа оценка 2, а 15,8% оценка 1, **што укажува на очигледно незадоволство** и перцепција за неефикасност кај речиси половина од испитаниците.

Само мал број учесници имаа поповолен став: 10,5% дадоа оценка 4, а само 5,3% ги сметаат институциите за многу ефикасни (оценка 5).

Генерално, податоците укажуваат на општ **недостаток на доверба во институциите** како што се Министерството за внатрешни работи и Центарот за социјална работа кога станува збор за справување со пријави за онлајн родово-базирано насилство. Ова ја нагласува потребата од институционални реформи, **специјализирана обука, подобра ажурност** и градење доверба со засегнатите заедници за подобрување на квалитетот на институционалните одговори.

9. Кои дополнителни ресурси или поддршка би ѝ помогнале на вашата организација да се справи со сајбер насилството поефикасно? Можни се повеќе одговори

19 responses

Прашање 9: Кои дополнителни ресурси или поддршка би ѝ помогнале на вашата организација поефикасно да се справи со сајбер насилството? (Можни се повеќе одговори)

- 89,5% изјавиле дека се потребни повеќе финансиски средства за да им се помогне на жртвите поефикасно да се справат со сајбер насилството.
- 78,9% побарале построги и појасни законски одредби
- 68,4% побарале обука за активистите
- 68,4%, исто така, ја нагласија потребата од подобра соработка со органите на прогонот.

Толкување на податоците:

Огромното мнозинство - речиси 90% - ја идентификуваа **финансиската поддршка како најитна потреба**, истакнувајќи дека дури и високо посветените организации се соочуваат со тешкотии да обезбедат одржливи и квалитетни услуги без соодветно финансирање.

Значителен дел (78,9%) **изрази потреба од појасни и построги законски одредби**, што укажува на постојана загриженост со правната нејасност или дупки во законот што ја ослабуваат заштитата на жртвите и одговорноста на сторителите.

Понатаму, **градењето на капацитети на активистите** (68,4%) исто така беше приоритет, што укажува на препознавање на важноста на добро обучениот персонал во обезбедувањето ефективна поддршка и застапување.

Исто така, 68,4% од испитаниците ја нагласија важноста од подобрена соработка со органите на прогонот, посочувајќи ги постојните празнини во координацијата и довербата меѓу граѓанското општество и државните институции.

Накратко, податоците ја одразуваат **комплексната побарувачка за акција - инвестиции, правни реформи, развој на вештини и меѓуинституционална соработка**—со цел да се зајакне целокупниот одговор на сајбер насилството и подобро да им се служи на погодените заедници.

Прашање 9.1: Доколку одговорите со „друго“ на претходното прашање, можете да дадете коментар.

Одговорите вклучуваат:

- Регионална и глобална размена на искуства за добри практики
- Кампањи за подигање на јавната свест на тема: што претставува сајбер насилство, како да се препознае итн.
- Отворање повеќе центри за поддршка на жртвите

Толкување на податоците:

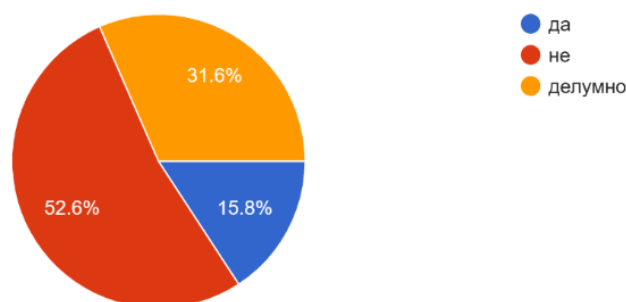
Дополнителните коментари ја нагласуваат потребата од пошироки системски и едукативни напори, кои ќе ги надополнат претходно споменатите ресурси.

- Предлогот за **регионална и глобална размена на добри практики** ја истакнува важноста на прекуграничното учење и вмрежување, овозможувајќи им на организациите да ги адаптираат докажаните модели и да ги зајакнат своите стратешки пристапи.
- Барањата за јавни кампањи за информирање го одразуваат превентивниот пристап, со цел да се подигне свеста кај пошироката јавност за тоа што претставува сајбер насилство и како да се идентификува - клучни чекори за рана интервенција и поттикнување на барање поддршка.
- Предлогот за отворање **повеќе центри за поддршка на жртвите** укажува на потребата од локализирани, достапни услуги, каде што жртвите можат да добијат сеопфатна помош, вклучително и психосоцијална и правна помош.

Всушност, овие коментари ја зајакнуваат потребата од холистички стратегии - комбинирање на финансирање, законски реформи, јавна едукација, прекугранична соработка и локализирани услуги за жртвите - за ефикасна борба против сајбер насилството.

10. Дали сметате дека социјалните мрежи имаат соодветни механизми за да се спротивстават на родово базираното сајбер насилство?

19 responses

Прашање 10: Дали сметате дека социјалните мрежи имаат соодветни механизми за да се спротивстават на родово-базираното сајбер насилство?

- 52,6% веруваат дека социјалните мрежи немаат соодветни механизми
- 31,6% веруваат дека делумно имаат соодветни механизми
- 15,8% веруваат дека имаат соодветни механизми

Толкување на податоците:

Податоците укажуваат на јасен **недостаток на доверба во способноста на социјалните мрежи** ефикасно да се справат со родово-базираното сајбер насилство:

- Мнозинството (52,6%) сметаат дека на социјалните мрежи немаат **соодветни механизми**, што укажува на значително незадоволство од постојните алатки за пријавување, политиките за модерирање на содржини или нивниот одговор на пријавите за злоупотреба.
- 31,6% ги сметаат платформите за делумно ефикасни, што може да одразува напредок во некои области, но и недоследна примена, нејасни стандарди на заедницата или **ограничена достапност на функциите за поддршка за засегнатите корисници**.
- Само 15,8% веруваат дека социјалните мрежи имаат соодветни системи, што укажува дека позитивните искуства со нивниот одговор се ограничени и не се широко распространети.

Овој образец на одговори ја нагласува **итната потреба технолошките компании да ја подобрат транспарентноста, заштитата на корисниците и одговорноста**, особено во справувањето со родово-базираната злоупотреба онлајн. Исто така, укажува на потенцијалната улога на регулаторите и граѓанското општество во залагањето за реформи на социјалните мрежи и воспоставувањето посилни заштитни мерки.

Прашање 11: Кои измени во политиките или законите би имале најголемо влијание во спротивставувањето на родово-базираното сајбер насилство?

Одговорите вклучуваа низа предлози:

- Построги казни
- Напори за подигање на јавната свест, кампањи и едукативни програми (вклучувајќи училишни предмети од рана возраст фокусирани на оваа и сродни теми)
- Некои испитаници забележаа недостаток на правна експертиза поради нивното занимање како уметници и културни активисти.
- Појасни законски дефиниции за сајбер насилство, построги казни за сторителите, подобра заштита на жртвите и меѓусекторска соработка
- Спроведување на правдата
- Построги казни („ригорозни казни“, „подраконски мерки“)
- Потреба сајбер насилството да биде јасно дефинирано во законите и да се вклучи како посебно кривично дело во Кривичниот законик
- Повик за воведување на посебен закон за жртвите на сајбер насилство
- Признавање дека сајбер насилството е сепак насилство и дека треба да се третира како такво, можеби дури и како прекршок, со соодветни казни
- Јасни процедурални чекори за постапување по различни случаи
- Сеопфатна препорака: правните реформи треба да вклучуваат јасни дефиниции за сите форми на сајбер насилство, вклучувајќи ги и родово базираните аспекти, построги санкции, побрзи и поефикасни механизми за пријавување и истрага, обврски за дигиталните платформи да преземат мерки против штетните содржини, подобра заштита на жртвите, вклучувајќи правна и психолошка поддршка, како и

образовни/превентивни програми, особено насочени кон младите и ранливите групи.

- Некои истакнаа дека главниот проблем не е недостатокот на политики, туку нивното слабо спроведување.
- Повторен повик за спроведување на постојните политики и закони

Толкување на податоците:

Одговорите откриваат широк консензус за итна потреба од законски реформи и практична примена во борбата против родово-базираното сајбер насилство.

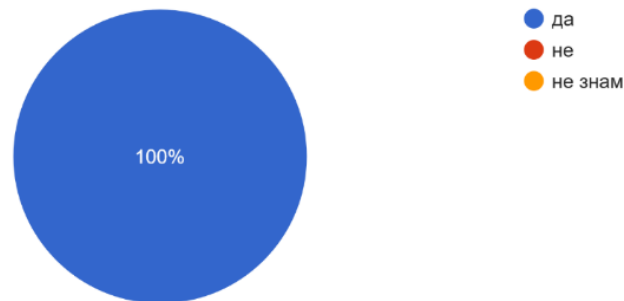
Се издвојуваат неколку клучни теми:

1. Построги казни: Многу испитаници бараат построги казни за сторителите, сметајќи дека се неопходни посилни мерки за одвраќање за да се намали онлајн злоупотребата.
2. Јасни правни дефиниции: Постојано се англасува потребата од прецизни и правно признати дефиниции за сајбер насилството и неговите родово-базирани форми - кои во моментот се перцепираат како нејасни или дека недостасуваат во постојното законодавство.
3. Пропусти во имплементацијата: Значителен број коментари истакнуваат дека постојните закони и политики не се спроведуваат правилно, што укажува дека дури и силната правна рамка може да биде неефективна без институционална акција.
4. Поддршка фокусирана на жртвите: Постои силно застапување за подобрена заштита на жртвите, вклучувајќи специјализирани услуги, правна помош и психолошка поддршка, препознавајќи ги сложените потреби на засегнатите лица.
5. Превенција преку едукација: Неколку одговори ја нагласуваат раната интервенција преку училишта и јавни кампањи, што покажува проактивна визија за спречување на штетата пред таа да се случи.
6. Меѓусекторска соработка: Се смета дека ефективните одговори бараат меѓуинституционална координација меѓу органите за спроведување на законот, судството, социјалните служби и граѓанското општество.
7. Одговорност на дигиталните платформи: Некои испитаници ја нагласуваат улогата на технолошките компании и предлагаат законите да ги обврзат платформите да дејствуваат против штетните содржини.

Накратко, податоците укажуваат на потребата од сеопфатен, повеќеслоен пристап - кој ќе комбинира правна јасност, силно спроведување, поддршка за жртвите, институционална соработка, едукација и одговорност на платформите - за ефикасна борба против родово-базираното сајбер насилство.

12. Дали мислите дека треба да има повеќе иницијативи или програми насочени кон охрабрување на младите луѓе/жени да пријавуваат сајбер насилство?

19 responses

Прашање 12: Дали мислите дека треба да има повеќе иницијативи или програми насочени кон охрабрување на младите луѓе/жените да пријавуваат сајбер насилство?

- 100% од испитаниците одговориле со „да“.

Толкување на податоците:

Едногласниот одговор ја одразува силната и споделена убеденост меѓу сите учесници: постои јасна и итна потреба од повеќе иницијативи и програми кои ќе ги охрабрат младите луѓе, особено жените, да пријавуваат сајбер насилство.

Овој резултат истакнува:

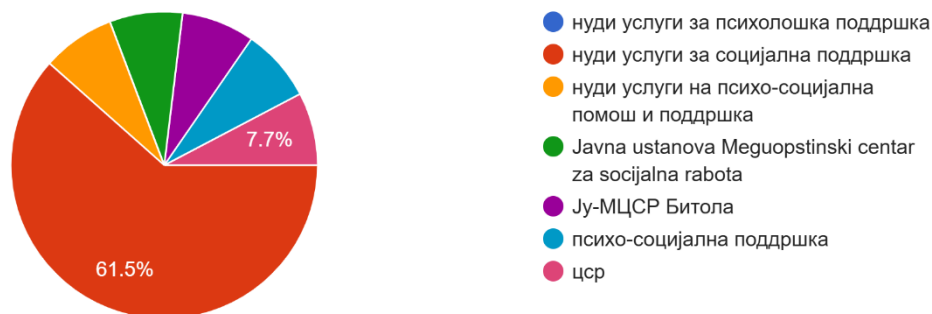
- Високо ниво на свест дека тековните напори се или недоволни или несоодветно насочени кон младите и жените.
- Признавање дека недоволното пријавување останува голем предизвик - честопати поради страв, стигма, недостаток на информации или недоверба во институциите.
- Колективна поддршка за превентивни и едукативни пристапи, кои потенцијално би вклучиле мрежи на врсници, безбедни канали за пријавување, едукација во училиштата, менторство и јавни кампањи.

Накратко, оваа 100% согласност испраќа силна порака до креаторите на политики, едукаторите и граѓанското општество: оснажувањето на младите и жените преку таргетирани програми е од суштинско значење за унапредување на борбата против родово-базираното сајбер насилство.

Анкета за психолози/социјални работници за родово-базираното сајбер насилство врз младите жените

1. За каков тип организација работите?

13 responses

Прашање 1: За каков тип организација работите?

- **61,5%** одговорија дека работат за организација која обезбедува **услуги за социјална поддршка**
- Останатите испитаници работат во **институции кои нудат психосоцијална помош и поддршка**

Толкување на податоците:

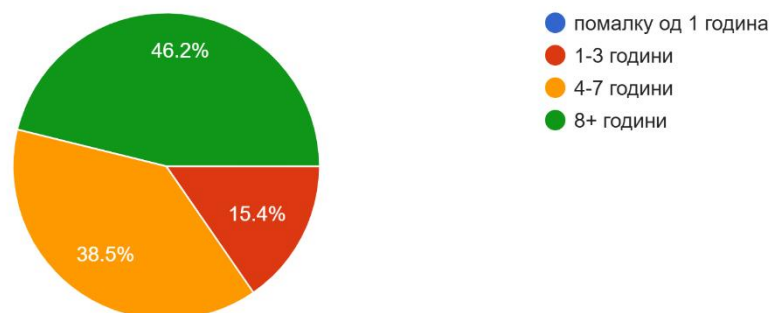
Поголемиот дел од учесниците (**61,5%**) се вработени во организации фокусирани на **услуги за социјална поддршка**, што укажува дека повеќето испитаници се ангажирани во работа со заедницата, веројатно работејќи директно со ранливи групи.

Останатите работат во институции кои обезбедуваат **психосоцијална поддршка**, како што се советување, услуги за ментално здравје или рехабилитација од траума, што укажува на фокус кон **емоционалната и психолошката благосостојба** на поединците, веројатно вклучувајќи ги и жртвите на сајбер насилство.

Оваа распределба ја одразува **поддржувачката природа на професионалната позадина**, каде што и социјалните и психосоцијалните услуги играат комплементарни улоги. Тоа сугерира дека испитаниците имаат вредно искуство од прва линија во справување со **сложените влијанија од сајбер насилството** и се добро позиционирани да ги идентификуваат недостатоците во услугите, институционалните предизвици и потребните интервенции.

2. Колку долго работите како психолог/социјален работник

13 responses

Прашање 2: Колку долго работите како психолог/социјален работник?

- **46,2%** одговориле дека имаат **повеќе од 8 години искуство**
- **38,5%** имаат **4–7 години искуство**
- **15,4%** имаат **1–3 години искуство** како психолози или социјални работници

Толкување на податоците:

Резултатите покажуваат дека поголемиот дел од испитаниците се **професионалци со големо искуство**, при што **речиси половина (46,2%)** работат во областа **над 8 години**. Ова укажува на силна основа на **искусни практичари** кои веројатно имаат длабоко разбирање за потребите на ранливите групи и за динамиката на социјалната или психолошката поддршка.

Дополнителни **38,5%** имаат **средно ниво на работно искуство (4–7 години)**, што покажува дека постои добро оформена стручна база која ја надополнува групата на ветерани и придонесува кон солидна и квалификувана работна сила.

Само **15,4%** имаат **искуство од 1–3 години**, што веројатно ги претставува поновите професионалци во областа - потенцијално носејќи свежи перспективи, но исто така имаат потреба од менторство и континуирана обука.

Генерално, податоците укажуваат на **силна и искусна професионална заедница**, која е добро позиционирана за решавање на сложени прашања како што е сајбер насилството и способна да понудат информирани препораки за системски подобрувања во услугите за поддршка.

3. Дали сте специјализирани за лекување и/или спречување и/или истражување траума или психолошки/социјални проблеми поврзани со сајбер насилство?

13 responses

Прашање 3: Дали сте специјализирани за лекување и/или спречување и/или истражување на траума или психолошки/социјални проблеми поврзани со сајбер насилство?

- **61,5%** одговориле дека **не се специјализирани** за лекување или истражување на траума или психолошки/социјални проблеми поврзани со сајбер насилство
- **23,1%** работат во **директна поддршка на жртвите**, па оттука **и тоа го решаваат ако се појави**
- Само **7,7%** од испитаниците се **конкретно специјализирани** во оваа област

Толкување на податоците:

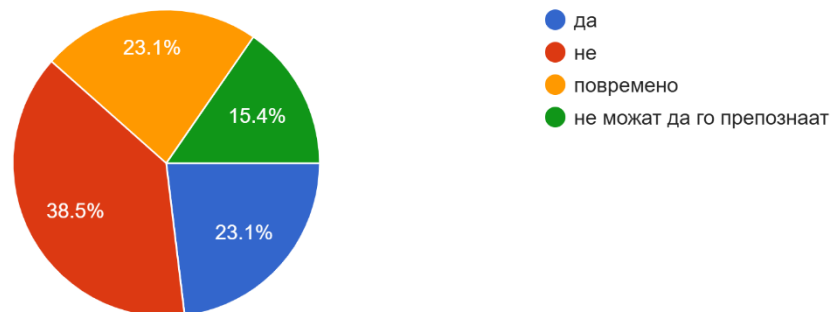
Резултатите откриваат значителен **јаз во специјализацијата** кога станува збор за решавањето на **психолошките и социјалните последици од сајбер насилството**:

- Големо мнозинство (**61,5%**) немаат формална специјализација во оваа тема, што укажува на тоа дека иако можеби работат со случаи на траума или социјални проблеми воопшто, тие **не се чувствуваат доволно обучени или подготвени** да се справат со специфичните сложености на сајбер-злоупотребата.
- **23,1%** се вклучени директно во работата со жртвите, и иако нивната работа вклучува сајбер насилство **само повремено**, се чини дека се работи за **реактивен, наместо структуриран или специјализиран пристап**.
- Само **7,7%** имаат поминато **специфична обука или специјализација**, што укажува на **критичен недостаток на насочена експертиза** во областа.

Овие податоци укажуваат на јасна потреба од **градење на капацитетите, професионален развој и специјализирани програми за обука** на психолозите и социјалните работници. Со оглед на тоа што сајбер насилството продолжува да расте, специјализираното знаење е од суштинско значење за ефикасна превенција, интервенција и грижа која ја зема во предвид траумата.

4. Дали жртвите со кои работите пријавиле дека доживеале родово базирано сајбер насилство?

13 responses

Прашање 4: Дали жртвите со кои работите пријавиле дека доживеале родово-базирано сајбер насилство?

- **38,5%** рекоа дека жртвите **не пријавиле** такви искуства
- **23,1%** рекоа жртвите **пријавиле** такво искуство
- **23,1%** рекоа тие **повремено се среќаваат со такви случаи**
- **15,4%** изјави дека жртвите **не може да го препознаат тоа како насилство**

Толкување на податоците:

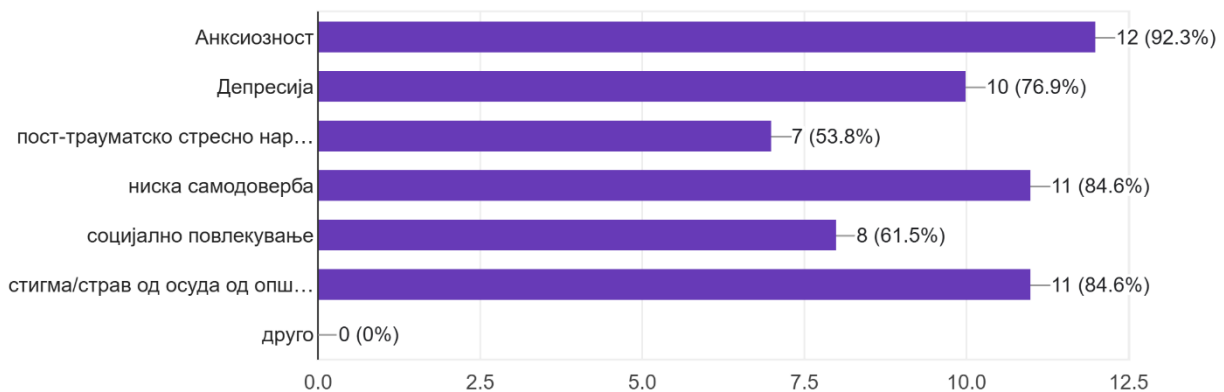
Одговорите покажуваат дека **родово-базираното сајбер насилство често останува непријавено или не се препознава** од страна на жртвите:

- Најголемата група (**38,5%**) изјавила дека **не биле пријавени такви случаи**, што може да укаже на **недоволно пријавување, недостаток на свесност, или воздржување за откривање** поради страв или стигма.
- Помала, но значајна група (**23,1%**) потврдила дека жртвите **пријавиле** вакви инциденти, што покажува дека одредени лица се свесни за сајбер насилството и се подготвени да проговорат за тоа.
- Дополнителни **23,1%** изјавиле дека **повремено се среќаваат со вакви случаи**, што може да укаже на **повремено препознавање или документирање**, веројатно во зависност од контекстот или сериозноста на ситуацијата.
- Алармантно, **15,4%** од испитаниците посочија дека жртвите **не го препознаваат сајбер насилството како форма на насилство**, што укажува на **сериозен јаз во знаењето и потребата за едукација и подигање на свеста**.

Генерално, податоците ја нагласуваат важноста од **обука и за професионалците и за јавноста за препознавање и реагирање на сајбер насилството**, особено кога е родово-базирано. Потребни се подобри **механизми за идентификација, валидација и пријавување** за да се обезбеди соодветна поддршка и заштита на засегнатите лица.

5. Кои се најчестите психолошки ефекти или социјални проблеми што сте ги забележале кај жртвите? Можни се повеќе одговори

13 responses

Прашање 5: Кои се најчестите психолошки ефекти или социјални проблеми што сте ги забележале кај жртвите? (Можни се повеќе одговори)

- **92,3%** ја посочиле **анксиозноста** како најчеста психолошка последица
- **84,6%** пријавиле **депресија, ниска самодоверба, стигма и страв од општествена осуда**
- **61,5%** забележале **социјална изолација**
- **53,8%** пријавиле случаи на **посттрауматско стресно нарушување (ПТСН)**

Толкување на податоците:

Одговорите ги откриваат **сериозните емоционални и социјални последици** што родово-базираното сајбер насилство ги има врз жртвите:

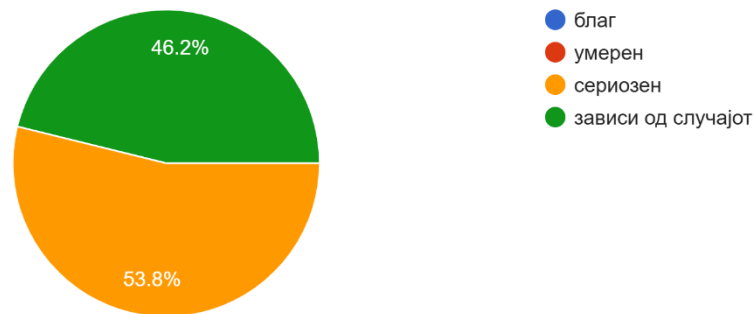
- **Анксиозноста (92,3%)** се издвојува како **најчесто забележана психолошка последица**, што укажува на присуство на постојан страв, зголемена будност и емоционален стрес кај засегнатите лица.
- Многу висок процент (**84,6%**) исто така пријавиле **депресија, ниска самодоверба, стигма и страв од осуда**, што укажува на **длабоко нарушување на менталното здравје и социјалниот идентитет на жртвите**. Оваа комбинација може да доведе до повлекување, губење на мотивацијата и воздржаност да се побара помош.
- **Социјалната изолација (61,5%)** се чини дека е честа реакција, веројатно како резултат на срам, недостаток на поддршка или страв од повторна изложеност, што **дополнително го продлабочува емоционалниот стрес и чувството на исклучување**.
- Над половина од испитаниците (**53,8%**) забележале симптоми на **посттрауматско стресно нарушување (ПТСН)**, што укажува на тоа дека кај многу жртви, влијанието на сајбер насилството оди подалеку од моменталната емоционална штета и може да прерасне во **долготрајна психолошка траума**.

Накратко, податоците јасно нагласуваат дека сајбер насилството **не е мал или изолиран проблем**, туку **сериозен феномен со трајни последици** врз менталното здравје и социјалната благосостојба на жртвите. Тоа ја зајакнува потребата за **специјализирани**

услуги базирани на пристап што е сензитивен на траума, психолошка поддршка и јавна едукација за намалување на стигмата и промовирање на закрепнувањето.

6. Како би ја оцениле сериозноста на психолошкиот стрес предизвикан од сајбер насилство?

13 responses

Прашање 6: Како би ја оцениле сериозноста на психолошкиот стрес предизвикан од сајбер насилство?

- **53,8%** го оценија како **сериозна ситуација**
- **46,2%** рекоа дека тоа **зависи од случајот**

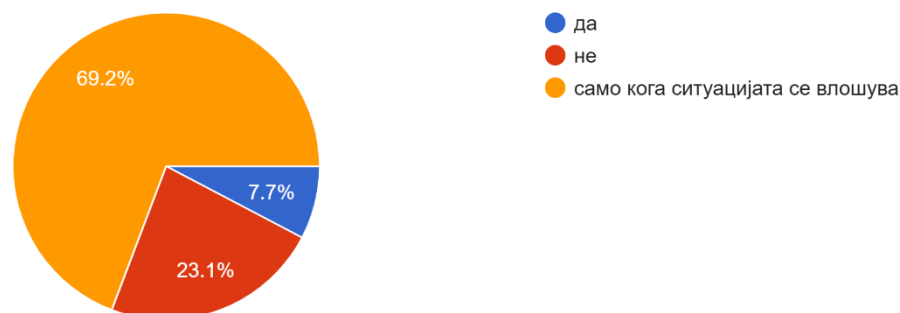
Толкување на податоците:

Повеќе од половина од испитаниците (**53,8%**) го доживуваат **психолошкиот стрес предизвикан од сајбер насилство како сериозен**, што укажува на силен професионален консензус дека емоционалниот и менталниот товар врз жртвите треба **да не се потцени**. Ова го одразува разбирањето дека сајбер насилството може да предизвика **длабока и трајна штета**, честопати споредлива со или дури и поголема од влијанието на офлајн насилството.

Во исто време, **46,2%** посочија дека **сериозноста зависи од случајот**, што сугерира дека **контекстот, времетраењето и интензитетот** на злоупотребата - како и личната позадина и отпорноста на жртвата - играат важна улога во одредувањето на психолошкото влијание. Заедно, одговорите го истакнуваат фактот дека **сајбер насилството е сериозен проблем на менталното здравје**, и иако неговите ефекти можат да варираат од личност до личност, тие често **достигнуваат сериозни нивоа што бараат професионална интервенција**. Ова ја нагласува потребата од **индивидуализирана поддршка**, пристап до **ресурси за ментално здравје**, и **поголемо препознавање на сајбер насилството како форма на траума** во рамките на здравствените и социјалните системи за поддршка.

7. Дали жртвите често бараат професионална психолошка/социјална поддршка?

13 responses

Прашање 7: Дали жртвите често бараат професионална психолошка/социјална поддршка?

- **69,2%** одговорија дека жртвите бараат професионална помош **само кога ситуацијата ќе се влоши**
- **23,1%** рекле дека жртвите **воопшто не бараат помош**
- Само **7,7%** рекле дека жртвите **проактивно бараат поддршка**

Толкување на податоците:

Наодите откриваат загрижувачки образец на **одложено или ограничено барање помош** од страна на жртвите на сајбер насилство:

- Мнозинството (**69,2%**) изјавуваат дека жртвите **бараат професионална помош само кога ситуацијата значително се влошува**, што укажува дека многумина страдаат во тишина додека не дојдат до критична точка. Ова доцнење може да се должи на **стигма, страв дека нема да им се верува или недостаток на свесност** за достапните услуги.
- **Речиси една четвртина (23,1%)** изјавија дека жртвите **воопшто не бараат помош**, што може да укажува на сериозни **бариири како што се недоверба во институциите, немање пристап или внатрешен срам**.
- Алармантно, само **7,7%** забележале дека жртвите **проактивно бараат психолошка или социјална поддршка**, што укажува на многу **ниско ниво на рана интервенција**, што е од клучни значење за ублажување на долгорочните последици врз менталното здравје.

Генерално, податоците ја нагласуваат потребата од:

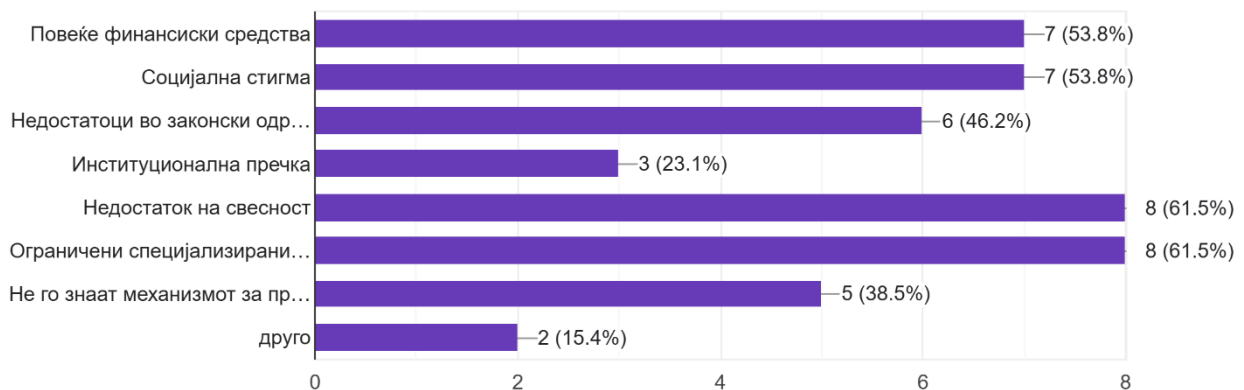
- **Подобрување на јавна свест** за важноста и достапноста на услугите за поддршка
- **Намалување на стигмата** поврзана со барањето помош
- **Проактивен пристап и стратегии за рана интервенција** од страна на професионалците и институциите

Ова може да придонесе за создавање на поподдржувачка средина каде што жртвите ќе се чувствуваат безбедно и охрабрено да побараат помош **пред состојбата да стане критична**.

8. Кои се главните пречки што ги спречуваат жртвите да добијат психолошка поддршка?

Можни се повеќе одговори

13 responses

Прашање 8: Кои се главните пречки што ги спречуваат жртвите да добијат психолошка поддршка?

(Можни се повеќе одговори)

- Главните пречки се **недостаток на свесност – 61,5%**
- **Ограничени специјализирани услуги и финансиски средства – 53,8%**
- **Социјална стигма – 46,2%**
- **Недостатоци во законските одредби – 46,2%**
- **Институционални пречки – 23,1%**
- **Жртвите не го знаат механизмот за пријавување – 38,5%**
- **Други причини – 15,4%**

Толкување на податоците:

Одговорите прикажуваат **повеќеслоен збир на пречки** кои ги спречуваат жртвите на сајбер насилство да добијат неопходна психолошка поддршка:

- **Недостаток на свесност (61,5%)** се издвојува како најчесто спомнуван проблем, што укажува дека многу жртви **можеби дури и не знаат дека постои поддршка или кога/како да ја побараат.**
- **Ограничени специјализирани услуги и недостаток на финансиски средства (53,8%)** укажуваат на структурни проблеми во системот за поддршка, со **недоволен капацитет за задоволување на специфичните потреби** на жртвите на сајбер насилство.
- **Социјалната стигма (46,2%)** и понатаму претставува силна пречка, бидејќи жртвите може да се плашат дека ќе бидат обвинети, осудени или дека нема да бидат сфатени сериозно, особено во поконзервативни или затворени заедници.
- **Празнините во законодавството (46,2%)** дополнително го отежнуваат пристапот до правда и заштита, отежнувајќи го формалното признавање или процесирање на искуствата на жртвите.

- **Институционалните пречку (23,1%) и недостаток на информации за механизмите за пријавување (38,5%)** сугерираат дека системите за барање помош се **нејасни, недостапни или слабо комуницирани**.
- Помал дел (**15,4%**) означиле „**други**“ причини кои може да вклучуваат лични, културни или ситуациски фактори кои не се опфатени со понудените опции.

Генерално, податоците покажуваат дека **пречките, како на индивидуално ниво така и системските**, ги спречуваат жртвите да добијат психолошка поддршка. За нивно надминување потребно е:

- **Спроведување на сеопфатни кампањи за подигнување на јавната свест**
- **Проширување на специјализираните услуги**
- **Намалување на стигмата**
- **Подобрување на правната јасност**
- **Обезбедување дека институциите се пристапни, одговорни и добро координирани**

Само преку **пристапи кои што се интегрирани и фокусирани на жртвата** овие пречки може ефективно да се намалат

Прашање 8.1: Доколку одговорите со „Друго“ на претходното прашање, можете да дадете коментар.

(13 одговори)

Примери на одговори:

- **Не им веруваат на институциите**
- **Срамот најчесто е причината за непријавување**
- **Често чувствуваат срам пред општеството**

Толкување на податоците:

Отворените одговори на испитаниците ги зацврстуваат претходните наоди и нудат подлабок увид во **емоционалните и социјалните пречки** кои ги спречуваат жртвите да побараат психолошка поддршка:

- **Недовербата во институциите** истакнува **критичен недостаток на доверба во системот**, што може да произлезе од претходни негативни искуства, перцепција за неактивност или верување дека институциите нема да го сфатат проблемот сериозно.
- **Срамот** се појавува како **доминантна емоционална пречка**, при што неколку коментари укажуваат на **општествена осуда и обвинување на жртвата** како главни пречки. Ова укажува дека културните норми и општествените ставови сè уште ги **замолчуваат жртвите**, особено кога станува збор за родово-базирано насилство во дигиталниот простор.

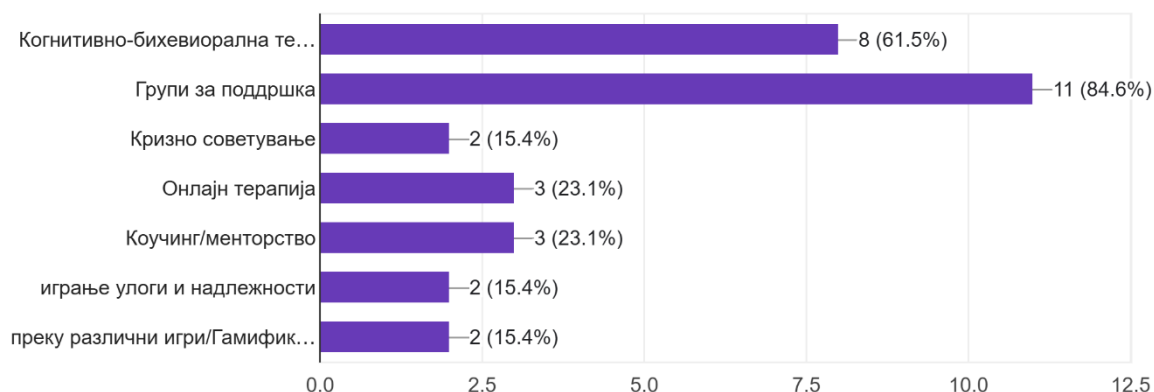
Овие одговори ја нагласуваат **потребата од изградба на системска доверба и културна промена**, вклучувајќи:

- **Транспарентност и отчетност на институциите**
- **Доверливи и сензитивни механизми за пријавување кои се ориентирани кон жртвите**
- **Кампањи за едукација на заедницата** за да се намали стигмата и да се нормализира барањето помош

Накратко, освен правните или логистичките пречки, **психолошките и општествените притисоци играат значајна улога** во замолчувањето на жртвите. За нивно надминување, потребни се не само структурни реформи, туку и **длабоки, одржливи напори во јавната едукација, развивање на емпатија и поддршка на заедницата**.

9. Кои типови интервенции ги сметате за најефикасни за жртвите на сајбер насилство?

13 responses

Прашање 9: Кои типови интервенции ги сметате за најефикасни за жртвите на сајбер насилство?

- **84,6%** ги сметаат **групите за поддршка** за најефективна интервенција
- **61,5%** рекле дека **когнитивно-бихевиоралната терапија (КБТ)** е најкорисна
- **15,4%** навеле **кризно советување**
- **23,1%** избрале **онлајн терапија**
- **23,1%** одбрале **коучинг или менторство**
- **15,4%** навеле **играње улоги и активности за градење вештини**
- **15,4%** исто така ги навеле **игрите и техниките за гамификација**

Толкување на податоците:

Одговорите укажуваат на силна преференција за **пристапи базирани на заедницата и терапевтски пристапи** за поддршка на жртвите на сајбер насилство:

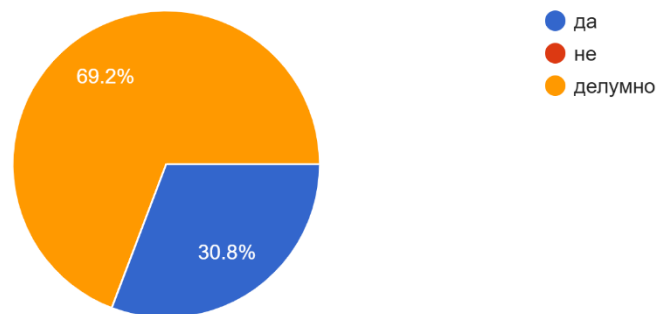
- **Групите за поддршка (84,6%)** се најмногу препорачувани, што укажува дека **споделувањето искуства и меѓусебната поврзаност со врсници** се сметаат за моќни алатки за намалување на изолацијата и зголемување на чувството на охрабреноост кај жртвите.
- **Когнитивно-бихевиоралната терапија (61,5%)** е препознаена поради нејзиниот структуриран пристап во **помагање на жртвите да ја пребродат траумата, да ја намалат анксиозноста или депресијата и да го вратат чувството на контрола врз сопствениот живот**.
- **Кризното советување (15,4%)**, иако поретко избрана, ја одразува потребата од **итна емоционална стабилизација** во акутни ситуации.

- **Онлајн терапијата (23,1%) и коучингот/менторството (23,1%)** добиваат сè поголема поддршка како **методи што се прилагодливи, лесно достапни и обезбедуваат насока/поддршка**, особено важни за жртвите кои можеби не се подготвени или не се во можност да побараат лична помош.
- **Играње улоги (15,4%) и гамификацијата (15,4%)** беа помалку избрани, но укажуваат на отвореност кон **креативни и искуствени стратегии за учење и оснажување**, особено применливи во интервенциите фокусирани на младите.

Генерално, податоците укажуваат дека **комбинацијата од емоционална поддршка, терапевтски алатки и иновативни методи за вклучување** се смета за најефикасна. Се нагласува важноста на **холистички, пристап кој е чувствителен на траума и модели на интервенција кои се насочени кон жртвата** при справување со сајбер насилството.

10. Дали сметате дека има доволно свесност меѓу професионалците за психолошкото влијание на сајбер насилството?

13 responses

Прашање 10: Дали сметате дека има доволно свесност меѓу професионалците за психолошкото влијание на сајбер насилството?

- **69,2%** одговориле дека постои **делумна свесност**
- **30,8%** сметаат дека постои **свесност** меѓу професионалците за психолошкото влијание

Толкување на податоците:

Резултатите укажуваат дека **постои свесност меѓу професионалците за психолошкото влијание на сајбер насилството, но дека таа е ограничена:**

- Мнозинството (**69,2%**) посочи дека **свесноста постои само до одреден степен**, што укажува на **празнини во разбирањето, обуката или приоритизирањето** на сајбер насилството како сериозен проблем за менталното здравје.
- Само **30,8%** сметаат дека професионалците **се доволно свесни**, што, иако е охрабрувачки, истовремено покажува дека е **потребен посеопфатен и поширок професионален развој**.

Овие податоци ја нагласуваат потребата од:

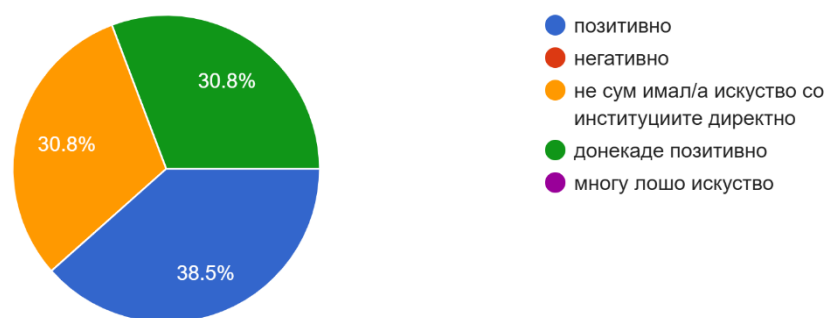
- **Континуирана едукација и обуки** за психолози, социјални работници, едукатори и институционален кадар

- **Вклучување на траумите поврзани со сајбер насилство** во наставните програми за ментално здравје и социјална работа
- **Посилна интеграција на темата за дигитално насилство** во професионалните етички кодекси и протоколите за обезбедување на национални услуги.

Накратко, иако е постигнат одреден напредок, **мислењето на мнозинството е дека свесноста кај професионалците сè уште не е на потребното ниво**, истакнувајќи ја важноста од **градење капацитети за да се обезбеди навремен, информиран и чувствителен одговор кон жртвите.**

11. Какво е вашето искуство во соработката со државните институции за превенција и пријавување на онлајн насилство?

13 responses

Прашање 11: Какво е вашето искуство во соработката со државните институции за превенција и пријавување на онлајн насилство?

- **38,5%** одговориле дека нивното искуство било **позитивно**
- **30,8%** рекоа дека **немале директно искуство** со институциите
- **30,8%** рекле дека нивното искуство било **донекаде позитивно**

Се забележува дека дел од испитаниците работат во самите институции, што може да го објасни релативно високото ниво на задоволство од соработката.

Толкување на податоците:

Одговорите покажуваат **генерално поволна перцепција за соработката со државните институции**, иако е важно резултатите да се толкуваат со внимание:

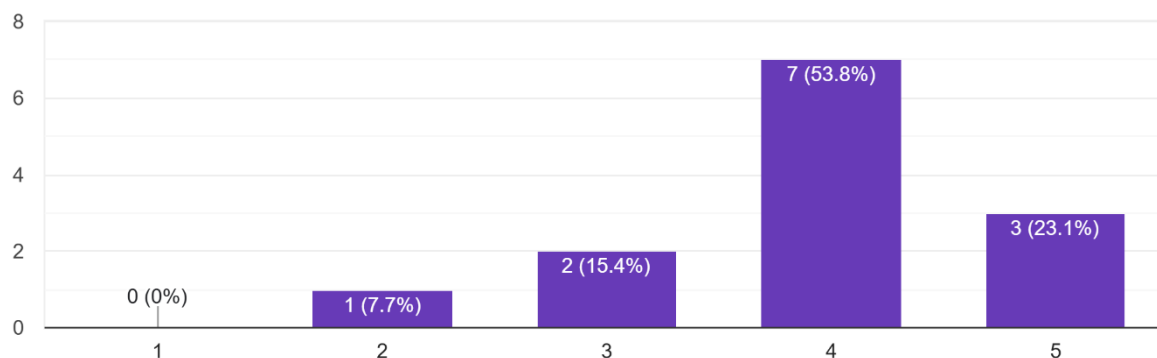
- **38,5%** пријавиле **позитивни искуства**, што укажува дека кога соработката постои, таа често е ефикасна - веројатно поради воспоставени протоколи, меѓусебно разбирање или институционален пристап.
- Еднаков број испитаници (**30,8%**) или **немаледиректна интеракција** или имале **донекаде позитивни искуства**, сугерирајќи дека во многу случаи **соработката е или ограничена или сè уште се развива.**
- Фактот дека **некои испитаници работат во институциите** може да го објасни повисокото ниво на задоволство, бидејќи внатрешните актери обично имаат **подобар пристап, свесност и влијание** во системот.

Генерално, иако податоците укажуваат на **потенцијал за продуктивна соработка**, тие исто така откриваат **простор за подобрување на пристапот, меѓусекторската комуникација и вклучувањето на професионалци надвор од институциите.** Зајакнувањето на

институционалните партнерства, особено со работниците од прва линија во граѓанското општество, би можело **да ја унапреди координацијата, довербата и ажурноста** во справувањето со онлајн насилството.

11.1 Колку се ефикасни државните институции како што се Министерството за внатрешни работи (МВР), Центарот за социјална работа (Ц...вањето на овој вид насилство? Оценете од 1-5

13 responses

Прашање 11.1: Колку се ефикасни државните институции како што се Министерството за внатрешни работи (МВР), Центарот за социјална работа (ЦСР) и други во справувањето со пријавувањето на овој вид насилство? Оценете од 1 до 5.

- **53,8%** ја оценија работата на институциите со оценка **4**
- **23,1%** дадоа највисока оценка **5**

Повторно, имајќи предвид дека дел од испитаниците работат во самите институции, тоа може да ги објасни повисоките нивоа на задоволство од соработката со државните институции.

Толкување на податоците:

Поголемиот дел од испитаниците изразија **високо ниво на доверба во ефикасноста на државните институции** при справувањето со онлајн насилство:

- **Повеќе од половина (53,8%)** ја оценија работата на институциите со оценка **4 од 5**, што укажува дека тие го перцепираат институционалниот одговор како **генерално ефективен, но со простор за подобрување**.
- Значаен процент од **23,1%** дадоа највисока оценка **5**, што упатува на **силно задоволство и доверба** во начинот на кој овие институции постапуваат со пријавите и поддршката.

Сепак, ова **позитивна слика треба да се толкува со внимание** — фактот дека **дел од испитаниците се претставници на институциите** може да влијае на овие поволни оценки, потенцијално **одразувајќи внатрешни перспективи, наместо искуствата на крајните корисници**.

Иако податоците укажуваат дека има **перцепција на ефикасност на институциите**, особено од луѓето внатре во системот, тие исто така ја нагласуваат потребата од:

- **Објективна евалуација на услугите од перспектива на жртвите и работниците на првата линија**

- **Континуирани подобрувања во времето на одговор, грижата за жртвите и меѓу-институционалната координација**
- **Засилени напори за градење поширока доверба и транспарентност надвор од институционалните кругови**

Накратко, иако внатрешната доверба е висока, пошироката потврда од различни засегнати страни останува од суштинско значење за да се обезбеди **навистина ефективен и доверлив институционален одговор** на сајбер насилството.

Прашање 12: Кои дополнителни ресурси или политики би помогнале да се подобри психолошката/социјалната поддршка за жртвите?

Примери на одговори:

- Повеќе обуки за вработените и посилен фокус на превенција
- Забрана за користење на мобилни телефони во училиштата (дозволен само за време на превоз до/од училиште); ограничување за користење на апликации како TikTok за корисници над 18 години; барање родителско следење, со финансиски казни за непочитување - како начин за подигање на свеста за прифатливо онлајн однесување
- Финансиска поддршка за жртвите за да можат да си дозволат долгорочна психотерапија
- Онлајн насилството треба да биде **забрането со закон** и да се третира еднакво како и другите форми на насилство (физичко, психолошко, економско, сексуално итн.)
- На психолозите во државните институции треба да им биде овозможено да **се фокусираат на нивната професионална улога**, беза да бидат оптоварени со административни задачи
- Пристап до психотерапевти
- Превентивни активности почнувајќи од раното детство; **строги казни за сторителите**
- Можности за вработување и приходи; **средства за домување** за жртвите
- Повеќе програми за обука
- Медиумско покривање и информирање на јавноста
- Подобра едукација, повеќе анкети, **вклучување на младите во проекти**, предавања и **јасно објаснување на сериозноста и последиците** од сајбер насилството
- Кампањи за подигнување на свеста

Толкување на податоците:

Одговорите укажуваат на **сеопфатно разбирање на разновидните потреби** на жртвите на сајбер насилство, истакнувајќи ги и **системските подобрувања и практичните интервенции**. Клучните теми вклучуваат:

- **Градење на капацитетите и обука:** Неколку одговори ја нагласуваат потребата од **повеќе обуки за професионалците**, како во однос на техничкото знаење, така и во грижата која ја зема во предвид траумата. Ова ја одразува желбата за подобрување на **институционалната подготвеност и експертиза**.
- **Рана превенција и едукација на млади:** Во повеќе коментари се бараат превентивни мерки уште од најрана возраст, преку **училишни политики, јавна**

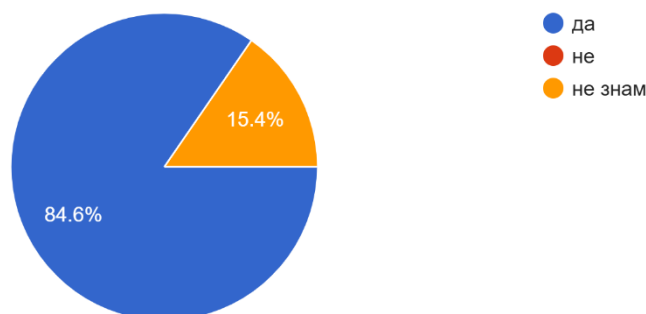
едукација, и програми за вклучување на младите. Овие мерки имаат за цел да негуваат **дигитална одговорност и свест**.

- **Правни и политички реформи:** Постои поддршка за **законско признавање на онлајн насилството како подеднакво сериозно како и другите форми на злоупотреба**, со барања за **појасно законодавство и построги казни** за сторителите.
- **Инфраструктура за ментално здравје:** Испитаниците ја нагласуваат потребата од **финансиска помош за жртвите, пристап до психотерапевти**, и овозможување на **психолозите во јавните институции да се посветат на вистинска терапевтска работа**, наместо административни задачи.
- **Одговорност на семејствата и институциите:** Предлозите вклучуваат **одговорности за родителски надзор**, ограничувања на штетни дигитални содржини и дисциплински мерки за занемарување, што ја потенцира **улогата на семејството и училиштата** во превенцијата.
- **Економска и социјална поддршка:** Вработувањето, личниот приход и помошта за домување беа исто така идентификувани како клучни, со оглед на тоа дека жртвите честопати имаат потреба од **ресурси за холистичко закрепнување**, а не само советување.
- **Јавна свест:** Во одговорите се бара **медиумско покривање, кампањи и анкети во заедницата** за да се зголеми разбирањето и видливоста на проблемот.

Накратко, повратните информации покажуваат дека **подобрувањето на поддршката за жртвите на сајбер насилство бара системски, заеднички и индивидуални интервенции** — почнувајќи од **правни реформи и институционални промени, до вклученост на семејствата, едукација и пристап до услуги за ментално здравје**.

13. Дали мислите дека треба да има повеќе иницијативи или програми насочени кон охрабрување на младите луѓе/жени да пријавуваат сајбер насилство?

13 responses

Прашање 13: Дали мислите дека треба да има повеќе иницијативи или програми насочени кон охрабрување на младите луѓе/жените да пријавуваат сајбер насилство?

- **84,6%** одговориле со **да**, дека треба да има повеќе вакви иницијативи
- **15,4%** рекле дека **не знаат** дали треба да има повеќе вакви иницијативи

Толкување на податоците:

Огромното мнозинство (**84,6%**) од испитаниците ја поддржуваат потребата од создавање на **повеќе иницијативи и програми** кои ги охрабруваат **младите луѓе и жените да пријавуваат сајбер насилство**. Ова укажува на силно препознавање на важноста од **охрабрување, подигање на свеста и овозможување на достапни механизми за известување** — особено за групите кои се најранливи на онлајн злоупотреба.

Оние **15,4% кои не се сигурни** можеби укажуваат на потребата од **повеќе информации, истражувања или јасност** за тоа како ваквите програми можат ефикасно да се дизајнираат и имплементираат.

Генерално, овие податоци потврдуваат **широк консензус** меѓу професионалците за важноста на **проактивни, младински и родово сензитивни интервенции**, особено оние што:

- **Ја промовираат дигиталната писменост и правната свест**
- **Ја намалуваат стигмата поврзана пријавувањето**
- **Обезбедуваат безбедни, доверливи механизми за пријава кои ќе нудат поддршка за жртвите**

Ова ја зајакнува потребата од **систематски стратегии за информирање и превенција** кои директно ги вклучуваат младите луѓе и жените како дел од **сеопфатниот одговор на сајбер насилството**.

Заклучоци

1. Профил на испитаниците

Поголемиот дел од испитаниците доаѓаат од професионални средини во социјалните и психосоцијалните служби, многумина со богато искуство во своите области. И покрај оваа силна основа, малкумина добиле специјализирана обука поврзана конкретно со траумите предизвикани од сајбер насилство. Ова укажува на потреба од подлабок професионален развој во пресекот на дигиталната злоупотреба и менталното здравје.

2. Растечка, но нерамномерна вклученост

Активизмот против родово-базираното сајбер насилство е во пораст, но вклучувањето останува нерамномерно. Многу жртви продолжуваат да страдаат во тишина, честопати поради чувство на срам, општествена стигма или едноставно поради недоволна свест дека она што го доживуваат претставува сајбер насилство. Овие пречки го попречуваат навременото пријавување и го одложуваат пристапот до поддршка.

3. Најчести форми на сајбер насилство

Меѓу најчесто пријавуваните видови на сајбер насилство се говорот на омраза, онлајн вознемирувањето, споделувањето слики без согласност и сајбер-демнењето. Овие форми на злоупотреба не се само распространети, туку и длабоко штетни, предизвикувајќи сериозни емоционални и социјални последици кај засегнатите лица.

4. Празнини во правниот и институционалниот одговор

Иако е постигнат одреден напредок во институционалната соработка, испитаниците сè уште ги сметаат постојните закони како главно неефикасни или само делумно соодветни. Постои итна потреба од појасни законски дефиниции за сајбер насилството, посилни механизми за спроведување и посилна заштита на жртвите. Недоследноста во институционалните одговори останува клучна загриженост.

5. Психолошките последици се сериозни

Психолошкиот товар од сајбер насилството е неспорен. Жртвите често пријавуваат дека доживуваат анксиозност, депресија, посттрауматско стресно нарушување (ПТСН), социјална изолација и значително намалување на самодовербата. Алармантно е што повеќето луѓе бараат психолошка или социјална поддршка само кога ситуацијата станува неподнослива, а не како превентивна или рана мерка за интервенција.

6. Пречки за поддршката

Жртвите се соочуваат со бројни пречки што го отежнуваат пристапот до поддршката што им е потребна. Тие вклучуваат општа недоволна свест за достапните услуги, недостаток на специјализирани и соодветно финансирани програми за поддршка и широко распространета општествена стигма што ги обесхрабрува жртвите да проговорат. Институционалната недоверба и нејасните или недостапните механизми за известување дополнително го усложнуваат проблемот.

7. Ефективни интервенции

Групите за поддршка и когнитивно-бихејвиоралната терапија (КБТ) се сметаат за најефикасни интервенции за жртвите. Сепак, поновите пристапи - како што се онлајн терапијата, програмите за менторство, па дури и техниките на гамификација - добиваат на

популарност и нудат ветувачки можности за вклучување, особено кај помладата популација.

8. Потребата од таргетираны програмы

Постои јасен консензус за потребата од повеќе иницијативы кои директно ги охрабруваат младите луѓе и жените да пријавуваат сајбер насилство. Овие програмы треба да започнат рано и да бидат интегрираны во образовните системи и кампањите за подигање на јавната свест. Градењето култура на препознавање, поддршка и проактивна превенција е од суштинско значење за зајакнување на жртвите и намалување на долгорочната штета од сајбер насилството.

Препораки

Препораки за дејствување: Зајакнување на одговорот на родово-базираното сајбер насилство

Професионалците кои работат во областа на превенција на сајбер насилство и поддршката на жртвите ја изразија итната потреба од сеопфатна и координирана акција во неколку клучны области. Најважна е потребата од **построгы заканы и поефикасны механизмы за спроведување**. Многумина сметаат дека без јасны законскы дефиниции и последици, напорите за заштита на жртвите и казнување на сторителите остануваат недоволны. Ова мора да оди рака под рака со **подобрена институционална координација**, со цел сите релевантните актеры - од органите за спроведување на законот до социјалните службы - да дејствуваат усогласено и ефикасно.

Клучен столб на одговорот е **градењето на капацитетите**. Засегнатите страни ја истакнаа потребата од **специјализирана обука за професионалцы од прва линија**, вклучувајќи психологы, социјалны работници, едукаторы, полицискы службеницы и обвинители. Овие обуки / **коучинг** треба да опфатат пристап кој ја зема во предвид траумата, специфичната динамика на дигиталното насилство и пристапы кон пријавување и поддршка кои се чувствителны кон жртвите. Постои јасна потреба да се **алоцираат наменскы средства** во рамките на институциите, особено за да им се овозможи на психолозите да се фокусираат на терапевтската работа, а не на административните должности. **Коучинг програмата** може да биде основен столб. За да се максимизира нејзиното влијание, обуката не треба да опфати само споделување информации, туку и да користи **искусствены методи** како што се **играње улоги, симулација на реалны случаи и водење дискусии** врз основа на анонимизирани сведоштва. Овие методи поттикнуваат емпатија и совладување на информациите и можат да ги оспособат учесниците поефикасно да реагираат во ситуации од реалниот живот. Слично на тоа, интервенциите во училиштата не треба да опфатат само теорија. За младите луѓе, особено оние кои веќе се длабоко вклучены во дигиталните просторы, **практичните вештины за дигитална безбедност се од клучно значење**. Сесиите би можеле да вклучуваат како да се пријави злоупотреба на платформи како Инстаграм или ТикТок, разбирање на поставките за приватност на податоците и препознавање на манипулативно онлајн однесување. Овие опипливы алаткы, доставены на

лесен и разбирлив јазик, ќе имаат подлабоко влијание отколку општите пораки за подигање на свеста.

Предлог за изработка на документ за политики: **„Дизајнирање на коучинг програма за родово-базирано сајбер насилство“** насочена кон активисти на граѓански организации, правни професионалци, психолози и експерти за дигитална безбедност бара **комбиниран, партиципативен и пристап кој ја сзема во предвид траумата**. Потребен е прилагоден предлог за **методологии на учење, структура и случаи со сценарија** кои се усогласени со екосистемот на НВО-ата, целите на вашиот проект и целните групи.

Предлог за изработка на документ за политики: Дополнително, **„Мапирање на јасни чекори за упатување за механизмите за пријавување“** и алатки и правна заштита - (и визуелно и преку печатени материјали) - можат да ги оспособат учениците и вработените во институциите за спроведување на конкретен план за дејствување. Ова ќе помогне да се премести наративот од „ова е што претставува сајбер насилството“ на „ова е она што можеме да направиме во врска со тоа“.

Дополнителен, предлог за изработка на документ за политики: **„Рано предупредување, рана заштита: Дизајнирање индикатори и алатки за рана идентификација на жртви на родово-базирано сајбер насилство“**

Овој краток предлог за политика ќе ја истражи итната потреба од развој и институционализација на сет на **индикатори за рана идентификација** и практични **алатки за скрининг** за препознавање на лица - особено жени и млади - кои се изложени на ризик или веќе доживуваат родово-базирано сајбер насилство.

Овој предлог за документ за политики ќе обезбеди практични препораки за професионалци од првата линија на поддршка (на пр., едукатори, социјални работници, младински работници и практичари од граѓански организации) и ќе предложи методи и алатки за **рано откривање, интервенција**, истовремено усогласувајќи се со принципите за заштита на личните податоци и пристапот кој ја зема во предвид траумата.

Поддршката за жртвите мора да биде и **достапна и долгорочна**. За таа цел, учесниците препорачаа проширување на пристапот до **бесплатна или субвенционирана психолошка и правна помош**, особено за жените и младите. Анализите за изводливост на воспоставувањето на **локални и мобилни центри за поддршка**, особено во недоволно опслужените заедници, значително би го зголемило опсегот и одзивот на овие услуги. Паралелно со ова, развојот на **доверливи и лесни за користење механизми за известување**, како и промоцијата на **групи за меѓусебна поддршка од врсници и платформи за онлајн терапија**, се сметаат за клучни алатки за зајакнување на жртвите и надминување на изолацијата.

Образованието се појави како уште една клучна област за системски промени. Постои широко распространета согласност дека **дигиталната писменост и свеста за сајбер насилството треба да бидат вградени во училишните наставни програми** уште од најрана возраст. Освен формалното образование, професионалците ја истакнуваат потребата од **кампањи за подигнување на јавната свест**, насочени кон родители, наставници и млади, со цел да го препознаат сајбер насилството и да ги разберат неговите психолошки и правни импликации. Програмите исто така треба да вклучуваат и **учење од врсници, менторство и едукација преку гемификација**, кои се особено ефикасни во вклучувањето на младата публика. Каде што е можно, потребно е да се интегрира **раскажувањето приказни** и во политиките и во содржината на кампањите за подигнување

на свеста. Дизајнирање на алатка базирана на вештачка интелигенција во форма на дигитален асистент или советодавна услуга за родово-базирано насилство, вклучително и сајбер насилство, која би можела да се пилотира на веб-страница или апликација, овозможувајќи ѝ на целната група да постави прашања за родово-базирано сајбер насилство, при што вештачката интелигенција би одговарала врз основа на статистики, судската пракса и заштитните мерки. Алатката би можела да ги насочи корисниците кон соодветни постапки и мерки за заштита.

Оваа синергија треба да се прошири преку разгледување на можноста развиената програма за коучинг да се **институционализира во рамките на националните образовни системи или системите за обука на социјалните работници**. Таквата интеграција би обезбедила одржливост и влијание кое ќе трае и по завршување на проектот.

Платформата за поддршка во рамките на Youth Center е уште еден ветувачки развој. Треба да се размисли за дизајноот на начин кој што ќе може да се реплицира. Стандардизиран „сет на алатки“ што ќе ја опише неговата структура, услуги и процеси би можел да им овозможи на другите граѓански организации - на регионално или национално ниво - да го адаптираат моделот во нивните заедници. На тој начин ќе се мултиплицира влијанието без да има потреба да се почнува од почеток на нови локации.

Конечно, за силен и ефективен одговор на сајбер насилството потребна е **широка, меѓусекторска соработка**. Учесниците се залагаа за **партнерства со повеќе засегнати страни** вклучувајќи организации од граѓанското општество, државни институции, технолошки платформи, училишта и медиуми. Овие партнерства треба да се темелат на заеднички цели и координирани стратегии. Покрај тоа, професионалците ја нагласуваат важноста од **вклучување на младите и оние кои преживеале онлајн насилство во дизајнирањето и спроведувањето на програмите**, со цел политиките и интервенциите да бидат засновани на искуства и потреби од реалниот живот. На пошироко ниво, треба да се поттикнува **регионална и меѓународна размена на знаење и најдобри практики**, за да се збогатат локалните напори и да се промовираат иновациите.

Како заклучок, препораките јасно ставаат до знаење дека справувањето со родово-базираното сајбер насилство не е само правно или техничко прашање - тоа е општествена одговорност. Потребен е координиран пристап, одржливо инвестирање и, пред сè, пристап ориентиран кон жртвите, кој дава приоритет на заздравувањето, зајакнувањето и правдата.

Референци

1. Б.И.Р.Д. (2022). Мониторинг на споделувањата; Следење на дигиталните прекршувања на правата во Јужна и Источна Европа.
2. Совет на Европа. (2001). Конвенција за сајбер криминал (Будимпештанска Конвенција). Преземено од <https://rm.coe.int/1680081561>
3. Совет на Европа. (2011). Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство. Преземено од <https://rm.coe.int/168046031c>
4. Совет на Европа. (2019). Препорака СМ/Rec(2019)1 на Комитетот на министри до земјите-членки за спречување и борба против сексизмот.
5. Совет на Европската Унија. (2024). Директива (ЕУ) 2024/1385 за борба против насилството врз жените и семејното насилство. Европски парламент
6. Ди Меко, Л. и (2020). Родовата дезинформација е проблем за националната безбедност. Преземено од <https://www.brookings.edu/articles/gendered-disinformation-is-a-national-security-problem/>
7. EIGE. (2021). Борба против сајбер насилството врз жените и девојчињата, EIGE - Европски институт за родова еднаквост. Преземено од <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/combating-cyber-violence-against-women-and-girls>
8. ГРЕВИО. (2021). Општа препорака бр. 1 за дигиталната димензија на насилството врз жените. Преземено од <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>
9. ICRW, Хинсон Л, Муелер Ј, О'Брајан-Милне Л, Вандера Н. (2018). Родово-базираното насилство (РБН) извршено со употреба технологијата: Што е тоа, и како да го измериме? Преземено од <https://www.icrw.org/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-what-is-it-and-how-do-we-measure-it/>
10. ITU. (2024). Состојбата на широкопојасниот интернет во 2024 година: Користење на вештачка интелигенција за универзална поврзаност, Комисија за широкопојасен интернет. Преземено од <https://www.broadbandcommission.org/publication/state-of-broadband-2024/>
11. Министерство за труд и социјална политика на Република Северна Македонија. (2022). Стратегија за родова еднаквост 2022-2027.
12. Службен весник на Република Северна Македонија. (2021). Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство.
13. Службен весник на Република Северна Македонија. (2023). Кривичен законик на Република Северна Македонија.
14. ОБСЕ, Бојана Јовановска. (2022). Од нормализација до самоцензура – АНАЛИЗА на онлајн вознемирувањето на жени новинарки во Северна Македонија. Преземено од <https://www.osce.org/files/f/documents/b/e/526985.pdf>
15. Видови сајбернасилство, Совет на Европа. (без датум). Видови на сајбернасилство. Преземено од <https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/types-of-cyberviolence>
16. UN WOMEN. (2023). ЗАБРЗУВАЊЕ НА НАПОРИТЕ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ОНЛАЈН И НАСИЛСТВОТО ВРЗ ЖЕНИТЕ И ДЕВОЈКИТЕ ИЗВРШЕНО СО УПОТРЕБА НА ТЕХНОЛОГИЈА. Преземено од https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/Accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls-en_0.pdf
17. UN Women. (2023). ТЕМНАТА СТРАНА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА: Насилство врз жените извршено со употреба на технологијата во Источна Европа и Централна Азија. Преземено од https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-01/research-tf-vaw_full-report_24-january2.pdf
18. УНЕСКО. (2023). „Разоткривање на родово-базираното насилство извршено со употреба на технологијата во ерата на генеративна вештачка интелигенција“. Преземено од <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387483>